P. OVIDII
NASONIS

FASTORUM LIBRI VI.

TRISTIUM LIBRI V.

DE PONTO LIBRI IV.

IN IBIN.

AD LIVIAM.

Ex accuratissimis diversorum castigationibus.

LONDINI.

Typis *A.C.* Impensis Societatis
STATIONARIORUM.
1677.

POVIDII

NASONIS

FASTORUM LIBRI VI.

TRISTIUM LIBRI V.

DE PONTO LIBRI IV.

IN IBIN.

AD LIVIAM.

Ex accuratissimis diversorum exemplaribus.

LONDINI,

Typis J. C. Impensis Societatis
STATIONARIORUM,
1677.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER I.

TEmpora cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, & timidæ dirige navis iter:
Officioque levem non aversatus honorem,
Huic tibi devoto, numine dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta priscis:
Et quo sit merito quæque notata die.
Invenies illic & festa domestica vobis:
Sæpè tibi pater est, sæpè legendus avus.
Quæque ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Drusi præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant alii: nos Cæsaris aras,
Et quoscumque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum:
Déque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires,
Ingenium vultu flatque caditque tuo.
Pagina judicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda deo.
Quæ sit enim cultis facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cùm tulit arma reis.
Scimus & ad nostras cùm se tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Scilicet, & fas est, vates rege vatis habenas:
Auspice te felix totus ut annus eat.
TEmpora digereret cùm conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quàm sidera, Romule, noras;
Curáque finitimos vincere major erat.

Eſt tamen & ratio, Cæſar, quæ moverit illum,
Errorémque ſuum quo tueatur, habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere coniugis uxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.
Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus menſis, Veneriſque ſecundus,
Hæc generis princeps, ipſius ille pater.
Tertius à ſenibus, juvenum de nomine quartus:
Quæ ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras:
Menſibus antiquis præpoſuitque duos.

NE tamen ignores variorum jura dierum:
Non habet officium lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perſtare die ſua jura putaris:
Qui jam faſtus erit, mane nefaſtus erat.
Nam ſimul exta deo data ſint, licèt omnia fari,
Verbáque honoratus libera prætor habet.
Eſt quoque quo populum jus eſt includere ſeptis;
Eſt quoque qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Junonis cura Kalendas:
Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret, omnibus iſtis
(Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Hæc tibi dicta ſemel, totis hærentia faſtis,
Ne ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.

ECce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum,
Inque meo primùm carmine Janus adeſt.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solus de ſuperis qui tua terga vides;
Dexter ades ducibus: quorum ſecuta labore
Otia terra ferax, otia pontus habet.
Dexter ades, patribúſque tuis populóque Quirini:
Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur, linguis animiſque favete.
Nunc dicenda bonâ ſunt bona verba die.
Lite vacent aures, inſanáque protinus abſint
Jurgia: differ opus livida turba tuum.
Cernis odoratis ut luceat ignibus æther,
Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?
Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
Et tremulum ſumma ſpargit in æde jubar.
Veſtibus intactis Tarpeias ītur in arces:
Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.

Jámque

Jámque novi præeunt faſces, nova purpurea fulget,
Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Juppiter arce ſuâ cùm totum ſpectet in orbem,
Nil niſi Romanum, quod tueatur habet.
Salve feſta dies meliórque revertere ſemper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen eſſe deum te dicam, Jane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede ſimul cauſam, cur de cœleſtibus unus,
Sitque quod à tergo, ſitque quod ante, vides.
Hac ego cùm ſumptis agitarem mente tabellis,
Lucidior viſa eſt, quàm fuit antè, domus.
Tum ſacer ancipiti mirandus imagine Janus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Extimui, ſenſique metu riguiſſe capillos:
Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextrâ, clavémque ſiniſtrâ,
Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce metu poſito, vates operoſe dierum,
Quod petis, & voces percipe mente meas.
Me chaos antiqui (nam ſum res priſca) vocabant,
Adſpice quàm longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, &, quæ tria corpora reſtant,
Ignis, aqua, & tellus, unus acervus erant.
Ut ſemel hæc rerum ſeceſſit lite ſuarum,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos,
Cœlum flamma petit: propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretúmque loco.
Tunc ego, qui fueram globus, & ſine imagine moles,
In faciem redii membráque digna Deo.
Nunc quoq; confuſæ quoniam nota parva figuræ eſt,
Ante quod eſt in me póſtque videtur idem.
Accipe quæſitæ quæ cauſa ſit altera formæ;
Hanc ſimul ut noris, officiumque meum.
Quidquid ubique vides, cœlum, mare, nubila, terras;
Omnia ſunt noſtra clauſa paténtque manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi;
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.
Cùm libuit pacem placidis emittere tectis
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine lethifero totus miſcebitur orbis,
Ni teneant rigidæ condita bella feræ.
Præſideo foribus cœli cum mitibus Horis;
Et redit officio Juppiter, itque meo.
Inde vocor Janus, cui cùm Cereale ſacerdos
Imponit libum, farráque mixta ſale,
Nomina ridebis: modò namque Patulcius idem,
Et modò ſacrificò Cluſius ore vocor.

Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est; causam nunc disce figuræ:
Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atque hinc janua fronteis:
E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.
Utque sedens primi vester prope limina tecti
Janitor, egressus, introitusque videt:
Sic ego prospicio cœlestis janitor aulæ
Eoas partes, Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vertentia partes:
Servet ut in ternas compita secta vias.
Et mihi ne flexu cervicis tempora perdam;
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, si plura requirere vellem,
Difficilem mihi se non fore pactus erat.
Sumpsi animum, grateisque Deo non territus egi:
Verbáque sum spectans pauca locutus humum.
Dic age frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis ætas,
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modò formatis operitur frondibus arbor,
Prodit & in summum seminis herba solum:
Et tepidum volucres concentibus æra mulcent,
Ludit & in pratis, luxuriátque pecus.
Tunc blandi soles, ignotáque prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæsieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est veteriisque novissima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Postea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies. Causam percipe, Janus ait.
Tempora commissi nascentia rebus agendis;
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quàm solitum testificatur opus.
Mox ego, Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane tibi primum thura merumque fero?
Ut possis aditum per me, qui limina servo,
Ad quoscumque voles, inquit, habere deos.
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis,
Et damus alternas accipimúsque preces?
Tum deus incumbens baculo quem dextra tenebat;
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures,
Et primùm visum consulit augur avem.

Templa patent auréſque deûm: nec lingua caducas
Concipit ulla preces, dictáque pondus habent.
Deſierat Janus: nec longa ſilentia feci,
Sed tetigi verbis ultima verba meis.
Quid vult palma ſibi, rugoſáque carica, dixi,
Et data ſub niveo condita mella cado?
Omen, ait, cauſa eſt ut res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video, ſtipis adjice cauſam,
Pars mihi de feſto ne labet ulla tuo.
Riſit, & O quàm te fallunt tua ſæcula, dixit,
Qui ſtipe mel ſumpta dulcius eſſe putas.
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc eſt ſummus, habēdi:
Vix ultra, quò, jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc ſunt, quàm priſci temporis annis:
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum caſa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Juppiter anguſta vix totus ſtabat in æde,
Inq; Jovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis;
Paſcebátque ſuas ipſe ſenator oves.
Nec pudor, in ſtipula placidam cepiſſe quietem,
Et fœnum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
Jura dabat populis poſito modò præter aratro:
Et levis argenti lamina crimen erat.
At poſtquam Fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummo vertice Roma deos;
Creverunt & opes, & opum furioſa cupido:
Et, cùm poſſideant plurima, plura petunt.
Quærere ut abſumant, abſumpta requirere certant:
Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda,
Quò plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc eſt: dat cenſus honores:
Cenſus amicitias, pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile, quæris:
Cúrque juvent noſtras æra vetuſta manus.
Æra dabant olim: melius nunc omen in auro eſt,
Victáque conceſſit priſca moneta novæ.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea majeſtas convenit ipſa deo.
Laudamus veteres: ſed noſtris utimur annis:
Mos tamen eſt æquè dignus uterque coli.
Finierat monitus: placidis ita rurſus, ut antè,
Clavigerum verbis alloquor ipſe deum.
Multa quidem didici: ſed cur navalis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?

Noscere me duplici posses in imagine, dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa ratis superest: Tuscum rate venit in amnem,
Ante pererrato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis à Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoque est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim formavit in ære,
Hospitis adventum testificata dei.
Ipse solum colui, cujus placidissima lævum
Radit arenosi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, tunc ardua silva virebat:
Tantaque res, paucis pascua bobus erat.
Arx mea collis erat, quam vulgus nomine nostro
Nuncupat, hæc ætas Janiculúmque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
Esset, & humanis numina mixta locis.
Nondum Justitiam facinus mortale fugarat:
Ultima de superis illa reliquit humum.
Próque metu populum sine vi pudor ipse regebat:
Nullus erat justis reddere jura labor.
Nil mihi cum bello, pacem postésque tuebar:
Et clavem ostendens: Hæc, ait, arma gero.
Presserat ora deus: tunc sic ego nostra resolvi,
Voce meâ voces eliciente dei.
Cùm tot sint Jani cur stas sacratus in uno,
Hic ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus, Oebalii rettulit arma Tati:
Utque levis custos armillis capta, Sabinos
Ad summæ tacitos duxerit arcis iter:
Inde, ut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles per fora clivus erat.
Et jam contigerant portam, Saturnia cujus
Dempserat oppositas invidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meæ movi callidus artis opus;
Oráque qua pollens ope sum, fontana reclusi,
Súmque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen madidis subjeci sulfura venis:
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est,
Ara mihi posita est parvo conjuncta sacello:
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motísque recluderis armis?
Nec mora; quæsiti reddita causa mihi est.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demptâ janua nostra serâ.

Pace

Pace fores obdo; ne qua discedere possit:
Cæsareóque diu numine clausus ero.
Dixit: & attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat; & vestri, Germanice, causa triumphi
Tradiderat domitas jam tibi Rhenus aquas.
Jane fac æternos, pacem, pacisque ministros:
Néve suum præsta deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis,
Sacravere patres hæc duo templa die.
Accepit Phœbo Nymphâque Coronide natum
Insula, dividua quam premit amnis aqua.
Juppiter in parte est, cepit locus unus utrumque,
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
Quis vetat & stellas, ut quæque orturæ cadúrque
Dicere? propositi pars fuit illa mei.
Felices animæ, quibus hæc cognoscere primis,
Inque domos superas scandere, cura fuit.
Credibile est, illos pariter vitiisque jocisque
Altius humanis exseruisse caput.
Non Venus, & vinum sublimia pectora fregit,
Officiumque fori, militiæve labor.
Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco,
Magnarumque fames sollicitavit opum,
Admovêre oculis distantia sidera nostris,
Ætheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur cœlum: non, ut ferat Ossan Olympus,
Summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus cœlum metabimur illis,
Ponemúsque suos ad vaga signa dies.

ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsáque cœlesti rore madebit humus;
Octipedis frustra quærentur brachia Cancri:
Præceps occiduas ille subibit aquas.
INstiterint imbres missi tibi nubibus atris;
Nonæ signa dabunt exoriente Lyra.
QUattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus causa minister,
Hostia cœlitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agátne rogat; nec, nisi, jussus, agit.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Una sit ut proprio littera dempta loco.
Pars quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
An, quia prævisos in aqua timet hostia cultros;
A pecoris lux est ipsa notata metu?
Fas etiam fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Græca tulisse diem.

Et

Et prius antiquus dicebat Agonia sermo,
Veráque judicio est ultima causa meo.
Utque ea non certa est: ita rex placare sacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextrâ cecidit victrice, vocatur,
Hostibus à domitis hostia nomen habet.
Antè, deos homini quod conciliare valeret.
Far erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hospita navis aquas.
Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis
Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ
Ulta suas merita cæde nocentis opes.
Nam sata vere novo teneris lactantia succis
Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat pœnas: exemplo territus hujus
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito verba dolore dedit:
Rode caper vitem: tamen hinc, cùm stabis ad aram,
In tua quod spergi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit, nocuit quoque culpa capellæ:
Quid bos? quid placidæ commeruistis oves?
Flebat Aristæus, quòd apes cum stirpe necatas
Viderat, inceptos destituisse favos.
Cærula quem genitrix, ægrè solata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima verba suis:
Siste puer lacrymas: Proteus tua damna levabit,
Quoque modo reparas quæ periêre, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: resolutáque somno
Alligat æquorei brachia capta senis.
Ille suam faciem transformat, & alterat arte:
Mox domitus vinclis in sua membra redit.
Oraque cærulea tollens rorantia barba,
Qua dixit, reparas arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci:
Quod peris à nobis, obrutus ille dabit.
Jussa facit pastor, fervent examina putri
De bove; mille animas una necata dedit.

Pavit

Pavit ovis pratum: verbenas improba carpsit,
Quas pia Dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest? animam cùm ponat in aris
Lanigerumque pecus ruricolæque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda deo.
Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sabæos,
Et quicumque tuas accolit Hæme nives.
Cæditur & rigido custodi ruris asellus.
Causa pudenda quidem est, sed tamen apta, deo.
Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores in idem venère Lycæi,
Et quicumque loci non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus,
Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Qui rubroque avidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti,
Gramine vestitis accubuère toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam:
Miscendas largè rivus agebat aquas.
Naiades, effulis aliæ sine pectinis usu,
Pars aderant positis arte manúque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit hæc humerum: vestes trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inexstinctæ Silene libidinis, urunt.
Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber hortorum deus & tutela Priapus,
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa:
Signáque dat nutu: sollicitátque notis.
Fastus ineſt pulchris, sequitúrque superbia formam.
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: & vino somnum faciente, jacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis.
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans: animámque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert tacitura gradu.
Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ;
Ipse, sui flatus ne sonet aura, cavet.
Et jam finitima corpus librabat in herba:
Illa tamen multi plena soporis erat.

Gau-

Gaudet: & à pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgit Nymphe: manibúsque Priapum
Rejicit: & fugiens concitat omne nemus.
At deus obscœna nimium quoque parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris: & hæc est
Hellespontiaco victima grata deo.
Intactæ fueratis aves solatia ruris.
Assuetum silvis, innocuúmque genus;
Quæ facitis nidos, & plumis ova fovetis,
Et faciti dulces editis ore sonos.
Sed nihil ista juvant: quia linguæ crimen habetis,
Dique putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen hoc falsũ, nam dis, ut proxima quæq; est,
Nunc pennâ veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est,
Juverúntque deos indicis exta sui.
Ergo sæpè suo conjux abducta marito
Uritur in calidis alba columba focis.
Nec defensa juvant Capitolia, quo minùs anser
Det jecur in lances Inachi lauta tuas.
Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales:
Quòd tepidum vigili provocet ore diem.
Interea Delphin clarum super æthera sidus
Tollitur: & patriis exerit ora vadis.

POstera lux hiemem medio discrimine signat:
Æquáque præteritæ quæ superabit, erit.
PRoxima prospiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit,
Hic ubi virginea campus obitur aqua,
Unde petam causas horum morémque sacrorum?
Diriget in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum,
Propositóque fave, ne tuus erret honor.
Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Evander; qui, quamquam clarus utroque
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ, simul æthereos animo conceperat ignes,
Ore dabat pleno carmina vera dei.
Dixerat hæc nato motus instare sibique,
Multaque præterea tempore nacta fidem.

Nam

Nam juvenis, nimium vera cum matre fugatus
Deserit Arcadiam, Parrhasiumve larem.
Cui genitrix flenti: Fortuna viriliter, inquit
Siste precor, lacrymas, ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugavit,
Sed Deus; offenso pulsus es urbe Deo.
Nec meriti pœnam pateris, sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spémque metumque suo.
Nec tamen, ut primus, mœre malè talia passus,
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem est, Tyriis qui quondam pulsus ab oris,
Cadmus, in Aonia constitit exsul humo.
Passus idem Tydeus, & idem Pegasæus Iason:
Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor,
Ut volucri vacuo quidquid in orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen erat in anno:
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus Evander & firmus mente parentis,
Nave secat fluctus, Hesperiámque tenet.
Jámque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Tuscis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus cui sunt vada juncta Tarenti,
Adspicit, & solas per loca sola casas.
Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis:
Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens sua brachia ripam
Pinea non sano ter pede texta ferit.
Ne vedaret saltum properans insistere ripæ,
Vix est Evandri vixque retenta manu.
Dique petitorum, dixit, salvete locorum:
Túque novos cœlo terra datura deos:
Fluminaque & fontes, quibus utitur hospita tellus:
Et nemorum Nymphæ, Naïadúmque chori:
Este bonis avibus visi natóque mihique:
Ripaque felici tacta sit ista pede.
Fallor: an hi fient ingentia mœnia colles?
Juráque ab hac terra cætera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniæ tangens hæc littora pinus,
Hic quoque causa novi femina Martis erit.

Chare

Chare nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue, non humili vindice cæsus eris.
Victa tamen vinces, everſáque Troja resurges:
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Nunc minor hic, toto est altior orbe cinis.
Jam pius Æneas sacra, & sacra altera, patrem
Afferet. Iliacos accipe Vesta deos.
Tempus erit, quum vos, orbémque tuebitur idem,
Et fient ipso sacra colente deo.
Et penes Augustos patr, æ tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natúsque dei, licet ipse recuset,
Pondera cœlesti mente paterna feret.
Utq; ego perpetuis olim sacrabor in aris;
Sic Augusta novum Julia Numen erit.
Talibus ut dictis nostros descendit in annos;
Substitit in medios præscia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
Felix, exsilium cui locus ille fuit.
Nec mora longa fuit: stabant nova tecta: nec alter
Montibus Ausoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Erythreidas applicat heros,
Emensus longi claviger orbis iter.
Dúmque huic hospitium domus est Tegeæa, vagantur
Incustoditæ lata per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes,
De numero tauros sensit abesse duos.
Nulla videt quærens taciti vestigia furti:
Traxerat aversos Cacus in antra ferox:
Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hospitibúsque malum.
Dira viro facies, vires pro corpore: corpus
Grande, pater monstri Mulciber hujus erat.
Próque domo, longis spelunca recessibus ingens
Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes affixáque brachia pendent,
Squallidáque humanis ossibus albet humus.
Servatâ male parte boum Jove natus abibat:
Mugitum rauco furta dedêre sono.
Accipio; revocamur, ait: vocémque secutus
Impia per silvas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti præstruxerat obice montis:
Vix juga movissent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris, (cœlum quoque sederat illis)
Et vastum motu collabefactat onus,
Quod simul eversum est; fragor æthera terruit ipsum.
Ictáque subsedit pondere mollis humus.
Prima movet Cacus collata prælia dextra,
Rémque ferox saxis stipitibúsque gerit.

Quis

Quis ubi nil agitur, patrias malè fortis ad artes
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties profiat, ſpirare Typhoëa credas,
Et rapidum Æthnæo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides: adductáque clava trinodis
Ter quater adverſi ſedet in ore viri.
Ille cadit, mixtoſque vomit cum ſanguine fumos:
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum
Victor: & Evandrum, ruricolaſque vocat.
Conſtituitque ſibi, quæ Maxima dicitur, aram:
Hic ubi pars urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, propè tempus adeſſe;
Hercule quo tellus ſit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut dis gratiſſima vixit;
Poſſidet hunc Jani ſic dea menſe diem.
IDibus in magni caſtus Jovis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis.
Redditáque eſt omnis populo provincia noſtro:
Et tuus Auguſto nomine dictus avus.
Perlege diſpoſitas cineroſa per atria ceras:
Contigerant nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de ſe vocat: alter Iſauras,
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.
Hunc Numidæ faciunt, illum Meſſana ſuperbum:
Ille Numantina traxit ab urbe notam:
Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.
Me miſerum! virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis, tot ſumet nomina Cæſar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis adempti,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum eſt menſura tuarum:
Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus eſt Fabios ſupra cognominis ullus:
Illa domus meritis Maxima dicta ſuis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic ſocium ſummo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant auguſta patres: auguſta vocantur
Templa ſacerdotum ritè dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi:
Et quodcumque ſuâ Juppiter auget ope.
Augeat imperium noſtri ducis, augeat annos:
Protegat & noſtras querna corona fores.
Auſpicibúſque deis tanti cognominis hæres
Omine ſuſpiciat, quo pater, urbis onus.
REſpiciet Titan actas ubi tertius idus.
Fient Parrhaſiæ ſacra relata deæ.
Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant
(Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.)

Mox

Mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
Ingratos nullâ prole novare viros.
Néve daret partus, ictu temeraria cæco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
Jus tamen ereptum restituisse ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
Pro pueris fieri, virginibúsque jubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello:
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas veteres ritus, assiste precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur, Postvertaque, sive sorores,
Sive fugæ comites, Mænali diva, tuæ.
Altera quod porrò fuerat cecinisse putatur:
Altera venturum postmodò quidquid erat.

CAndida te niveo posuit lux proxima templo,
Qua fert sublimes alta Moneta gradus,
Nunc bene prospicies Latiam Concordia turbam:
Nunc te sacratæ constituêre manus.
Furius antiquam populi superator Etrusci
Voverat: & voti solverat ille fidem.
Causa, quod à patribus sumptis secessérat armis
Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior, sparsos Germania crines
Porriget auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis,
Templáque fecisti quam colis ipse, deæ.
Hæc tua constituit genitrix, & rebus & ara
Sola toro magni digna reperta Jovis.

HÆc ubi transierint; Capricorno Phœbe relicto,
Per juvenis curres signa regentis aquas.
SEptimus hinc oriens cùm se dimiserit undis;
Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
SIderè ad hoc, ignis, venienti nocte, Leonis
Qui micat in medio pectore, mersus erit.
TEr quater evolvi signantes tempora fastos;
Nec sementina est ulla reperta dies:
Cùm mihi (sensit enim) lux hæc indicitur, inquit,
Musa quid à fastis non stata sacra petis?
Utque dies incerta sacris, sic tempore certo
Seminibus jactis est ubi fœtus ager;
State coronati plenum ad præsepe juvenci,
Cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
Omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice da requiem terræ, semente peracta:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum: pagum lustrate coloni;
Et date Paganis agnua liba focis.

Pla-

Placentur frugum matres Tellúsque Ceresque
Farre suo gravidæ visceribúsque suis.
Officium commune Ceres, & Terra tuentur.
Hæc præbet causam frugibus, illa locum.
Consortes operum per quas correcta vetustas;
Quernáque glans victa est utiliore cibo:
Fructibus immensis avidos satiate colonos:
Ut capiant cultus præmia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus?
Nec nova per gelidas usta sit herba nives.
Cùm serimus; cœlum ventis aperite serenis:
Cùm latet; æthereæ spargite semen aquæ.
Néve graves cultis Cerealia dona, cavete,
Agmine læsuro depopulentur aves.
Vos quoque subjectis formicæ parcite granis:
Post messem prædæ copia major erit.
Interea crescat scabræ rubiginis expers:
Nec vitio cœli palleat ulla seges;
Et neque deficiat macie; neque pinguior æquo
Divitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri,
Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos fœtus; passuráque farra bis ignem,
Hordeáque ingenti fœnore reddat ager.
Hæc ego pro vobis, hæc vos optate coloni:
Efficiatque ratas utraque diva preces.
Bella diu tenuere viros, erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones.
Factáque de rastri pondere cassis erat.
Gratia dis domuique tuæ: religata catenis
Jam pridem vestro sub pede bella jacent.
Sub juga bos veniat: sub terras semen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
AT quæ venturas præcedit sexta Kalendas,
Hæc sunt Ledæis templa dicata deis.
Fratribus illa diis, fratres de gente deorum
Circa Juturnæ composuere lacus.
IPsum nos carmen deduxit Pacis ad aram.
Hæc erit à mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades: & toto mitis in orbe mane.
Dum desint hostes, desit quoque causa triumphi.
Tu ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
Canteturque fera, nil nisi pompa tuba.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Thura sacerdotes, pacalibus addite flammis,
Albáque perfusa victima fronte cadat.

Utque domus, quæ præstat eam, cum pace perennet;
Ad pia propensos vota rogate deos.
Sed jam prima mei pars est exacta laboris,
Cumque suo finem mense libellus habet.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER II.

JAnus habet finem, cum carmine crescat & annus.
Alter ut in mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:
Exiguum memini nuper eratis opus.
Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
Cùm lusit numeris prima juventa suis.
Idem sacra cano, signataque tempora fastis.
Et quis ad hæc illinc crederet esse viam?
Hæc mea militia est, ferimus, quæ possumus, arma.
Dextráque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi.
Nec galeâ tegimur, nec acuto cingimur ense;
(His habilis telis quilibet esse potest)
At tua prosequimur studioso pectore Cæsar
Nomina: per titulos ingredimúrque tuos.
Ergo ades, & placido paulùm mea munera vultu
Respice, pacando si quid ab hoste vacas.

FEbrua Romani dixere piamina patres;
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices à Rege petunt & flamine lanas,
Quis veterum lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui cælus ab arbore pura,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminiam poscentem Februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.

Denique, quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus: sacra quia pelle Luperci
Omne solum lustrant: idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
Tunc cùm ferales præteriêre dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamine causam
Credebant nostri tollere posse senes.
Gracia principium moris dedit, illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phocus
Cæde per Hæmonias solvit Acastus aquas.
Vectam frænatis per inane draconibus Ægeus
Credulus, immeritæ Phasida fovit ope.
Amphiaraïdes Naupactæo Acheloo
Solve nefas dixit, solvit & ille nefas.
Ah, nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua!
Sed tamen (antiqui ne neſcius ordinis esres)
Primus, ut est, Januus mensis, & ante fuit.
Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
Tu quoque sacrorum, Termine finis eras.
Primus erat Januus mensis quia janua primo est.
Qui sacer est imis manibus imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
Tempora bis quinis continuasse viri.

PRincipio mensis Phrygiis commissa matri
Solvit: & debitis dicitur acta novis.
Nunc ubi sint quæris, Ilia sacrata Kalendis
Templa Deæ? longa proquibuere die.
Cætera ne simili caderent labefacta ruina,
Cavit sacrati præsidis cura Ducis.
Sub quo delabris cultrix nulla sinistra est:
Nec satis est homini, obligat ille deos.
Templorum positor, templorum sancte repertor,
Sit superis, opto, gratia cuta tuis.
Dant tibi cœlestes, quos tu cœlestibus, annos,
Próque tua mansum in statione domo.
Tunc quoque vocalis hujus celebrabere Averni:
Qua petit, exposcet si vocet, umbra, tuos.
Ad penetrale Numæ, Capitolinumque tonantem,
Inque Jovis summi cæditur arce bidens.
Sæpè graves pluvias adoperta nostras aether
Concitat, aut puræ sub nive terra latet.

PRoximus Hesperiæ Titan obitarus undas,
Gemmea purpureis cùm juga demet equis;
Illa nocte aliquis, cœlum ad sidera cultum,
Dicet: Ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?
Dumque Lycaonii quærit modò cornua Ursæ,
In liquidas subitò mersa notabit aquas.

Quem modò cælatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiet viſus nocte ſequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cùm domino ſeu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quæ neſcit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpè ſequens agnam, lupus eſt à voce retentus,
Sæpè avidum fugiens reſtitit agna lupum:
Sæpè canes, leporeſque una jacuere ſub umbra,
Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leæ,
Et ſine lite, loquax, cum Palladis alite, cornix
Sedit: & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia ſæpè tuis fertur, vocalis Arion,
Tamquam fraternis obſtupuiſſe modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes,
Captáque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde domum repetens puppim conſcendit Arion,
Atque ita quæſitas arte ferebat opes.
Forſitan infelix, ventos undaſque timebas.
At tibi nave tua tutius æquor erat.
Namque gubernator diſtricto conſtitit enſe,
Cæteráque armata conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege navita puppim,
Non hæc ſunt digitis arma tenenda tuis.
Ille metu pavidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat ſumptâ pauca referre lyrâ,
Dant veniam, ridentq; moram, capit ille coronam:
Quæ poſſit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio diſtinctam murice pallam:
Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos.
Flebilibus numeris, veluti, canentia dura
Trajectus penna tempora, cantat olor.
Protinus in medias ornatus deſilit undas.
Spargitur impulſa cærula puppis aqua
Inde (fide major) tergo delphina recurvo
Se, memorant, oneri ſuppoſuiſſe novo.
Ille ſedet, citharámque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident, aſtris delphina recepit
Juppiter, & ſtellas juſſit habere novem.
Nunc mihi mille ſonos, quoque eſt memoratus Achilles,
Vellem, Meonide, pectus ineſſe tuum.
Dum canimus ſacras alterno pectine Nonas;
Maximus his factis accumulatur honos.
Deficit ingenium, majoráque viribus urgent,
Hæc mihi præcipuo eſt ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Pondgris? heroi res erat iſta pedis.

Sancte

Sancte Pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
Hoc dedit, hoc dedimus nos tibi nomen eques.
Res tamen antè dedit: serò quoque vera tulisti
Nomina: jam pridem tu pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in æthere Juppiter alto,
Nomen habes, hominum tu pater, ille deûm,
Romule concedes facit hic tua magna, tuendo
Mœnia: tu dederas transiliendo Remo.
Te Tatius, parvique Cures Cœninaque sensit.
Hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victæ telluris habebas:
Quodcumque est alto sub Jove Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
Tu recipis luco, reppulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit, florent sub Cæsare leges.
Tu Domini nomen: Principis ille tenet.
Te Remus incusat: veniam dedit hostibus ille,
Cœlestem fecit te pater, ille patrem.

JAm puer Idæus media tenus eminet alvo,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Boream horrere solebat,
Gaudeat, à Zephyris mitior aura venit.
Quintus ab æquoreis nitidâ jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris erunt.
Ne fallere tamen: restant tibi frigora, restant.
Magnáque di cedens signa relinquet hyems.
TErtia nox veniet, custodem protinus Ursæ
Adspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam
Calisto sacri pars fuit una chori.
Illa deæ tangens arcus. Quos tangimus, arcus,
Este meæ testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promissáque fœdera serva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Fœdera servasset, si non formosa fuisset.
Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phœbe silvis venata redibat;
Aut plus, aut medium sole tenente diem.
Ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hic, ait, in silva, virgo Tegæa lavemur.
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat & Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
Hanc pudet, & tardæ dat mala signa moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore,
Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos perjura Lycaoni cœtus
Defere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implerat cornibus orbem:
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.

Læsa furit Juno, formam mutatque puellæ.
Quid facis? invito est pectore passa Jovem.
Utque fera vidit turpes in pellice vultus;
Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.
Ursa per incultos errabat squallida montes.
Quæ fuerat summo nuper amata Jovi.
Jam tria lustra puer furto conceptus agebat;
Cùm mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens,
Et gemuit: gemitus verba parentis erant:
Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto,
Ni foret in superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. Prior est, quam dicimus Arcton:
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Sævit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
Maenalium tactis ne lavet Arcton aquis.

IDibus agrestis fumant altaria Fauni.
Hic, ubi discretas insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus armis
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Una domus vires & onus susceperat urbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab iisdem,
E quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextra est via proxima Jano;
Ite per hanc, nolli, quisquis es: omen habet.
Illâ fama refert Fabios exisse trecentos,
Porta vacat culpa: sed tamen omen habet.
Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem:
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis.)
Castra loco ponunt: districtis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quàm cùm Libyca de gente leones
Invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes, inhonestáque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic sæpè cadunt; ubi vincere aperte
Non datur, insidias armáque tecta parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silváque montanas occultare apta feras.
In medio paucos armentáque rara relinquunt:
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nivibus, quas Zephyro victus repente fluit,
Per sata, perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
Riparum claudit margine finit aquas:
Sic Fabii vallem latis discursibus implent,
Quodque vident sternunt: nec metus ulter ineſt.

Quo

Quo rustis generosa domus? malè creditur hosti.
Simplex nobilitas perfida tela cave.
Fraude perit virtus; in apertos undique campos
Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve quod in misero tempore restet, adest?
Sicut aper longè silvis, latratibus actus,
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti,
Vulneráque alternâ dantque feruntque manu,
Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeæ superessent semina gentis:
Credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Unus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet ut posses olim, tu Maxime, nasci,
Cui res cunctando restituenda foret.

COntinuata loco tria sidera, Corvus, & Anguis
Et medius Crater inter utrumque latet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti:
Quæ tibi cur tria sint tam sociata canam.
Fortè Jovi Phœbus festum solemne parabat:
(Non faciet longas fabula nostra moras)
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem vivis fontibus affer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aëreum pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis:
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii, sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tardâ dulcia poma mora.
Jamq; satur, nigris longum rapit unguibus hydrum,
Ad dominúmque redit fictaque verba refert:
Hic mihi causa moræ vivarum obsessor aquarum:
Hic tenuit fontes officiúmque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus; & audes
Fatidicum verbis fallere velle deum.
At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, avis, crater, sidera juncta micant.

TErtia post Idus nudos aurora Lupercos
Adspicit: & Fauni sacra bicornis erunt.
Dicite Pierides sacrorum quæ sit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades, Arcadiis plurimus, ille jugis.
Testis erit Pholoë, testes Stymphalides undæ,
Quique citis Ladon in mare currit aquis;

Cinctáque pinetis nemoris juga Nonacrini?
Altáque Trœzene, Parrhasiæque nives.
Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oves;
Transtulit Evander silvestria numina secum:
Hic, ubi nunc urbs est, tunc locus urbis erat.
Inde deum colimus, devectáque facta Pelasgis.
Flamen ad hæc prisco more dialis erat.
Cur igitur currant; & cur, si currere mos est,
Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, & subitas concitat ipse fugas.
Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros:
Nec satis ad cursus commoda vestis erat.
Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades: & Luna gens prior illa fuit.
Vita ferè similis nullos agitata per usus,
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat usus equi: se quisque ferebat.
Ibat ovis lana corpus amicta sua.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti, referunt monimenta vetusti
Moris: & antiquas testificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
Vidit, & inclusit, Montanáque numina, dixit,
Nil mihi vobiscum est: hæc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Mæonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos umbracula soles,
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Jam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat
Hesperus, & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit rudis laqueata & pumice vivo,
Garrula lo primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas, potandáque vina ministri;
Cultibus Alciden induit illa suis.
Dat tenues tunicas Gætulo murice tinctas,
Dat teretem zonam, qua modò cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
Ut posset magnas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas;
Scindebant magni vincula parva pedes.

Ipsa

Ipſa capit clavamque gravem, ſpoliumque leonis:
Conditáque in pharetra tela minora ſua.
Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis juxta ſecubuere toris.
Cauſæ repertori vitis quia ſacra parabant,
Quæ facerent purè, cùm foret orta dies.
Noctis erat medium (quid non amor improbus audet?)
Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt comites ſomno vinóque ſolutos;
Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem.
Intrat: & huc illuc temerarius errat adulter,
Et præfert cautas, ſubſequiturque manus.
Venerat ad ſtrati captata cubilia lecti,
Et felix prima ſorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi ſetis hirſuta leonis
Vellera; pertimuit, ſuſtinuitque manus,
Attonituſque metu rediit: ceu ſæpè viator
Turbatum viſo rettulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque nota.
Aſcendit: ſpondáque ſibi propiore recumbit:
(Et tumidum cornu durius inguen erat.)
Interea tunicas ora ſubducit ab ima:
(Horrebant denſis aſpera crura pilis.)
Cætera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit: è ſummo decidit ille toro.
Fit ſonus, inclamat comites, & lumina poſcit
Mæonis, illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
Membráque de dura vix ſua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui videre jacentem:
Ridet amatorem Lyda puella ſuum.
Veſte deus luſus, fallentes lumina veſtes
Non amat & nudos ad ſua ſacra vocat.
Adde peregrinis cauſas, mea Muſa, Latinas,
Inque ſuo noſter pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caſa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque ſacerdotes verubus tranſfixa ſalignis
Exta parant, medias ſole tenente vias:
Romulus, & frater, paſtoraliſque juventus;
Solibus, & campo corpora nuda dabant:
Caſtibus, & jaculis, & miſſo pondere ſaxi
Brachia per luſus experienda dabant.
Paſtor ab excelſo, per devia rura juvencos,
Romule prædones & Reme dixit agunt.
Longum erat armari, diverſis exit uterque
Partibus, occurſu præda recepta Remi eſt.

Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
Atque, ait, Hæc certè non nisi victor edet.
Dicta facit, Fabiisque simul, venit irritus illuc
Romulus, & mensas, ossáque nuda videt.
Risit, & indoluit, Fabios potuisse Remúmque
Vincere; Quintilios non potuisse suos.
Fama manet facti, posito velamine currunt,
Et memorem famam, qui bene gessit, habet.
Forsitan & quæras cur sit locus ille Lupercal,
Quæve diem tali nomine causa notet.
Sylva Vestalis cœlestia semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo.
Is jubet auferri parvos, & in amne necari,
Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri.
Flent tamen, & gemino in loca jussa ferunt.
Albula, quem Tyberin mersus Tyberinus in undis
Reddidit; hybernis fortè tumebat aquis.
Hic ubi nunc fora sunt, lintres errare videres,
Quáque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc ubi venerunt (neque enim procedere possunt
Longius) ex illis unus & alter ait:
Ah quam sunt similes! ah quàm formosus uterque!
Plus tamen ex istis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; nisi fallit imago,
Nescio quem è vobis suspicor esse deum.
At si quis vestræ deus esset originis auctor;
In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certè, si non ope mater egeret:
Quæ facta est uno mater & orba die.
Nata simul, moritura simul, simul ite sub undas
Corpora, dixerat: deposuitque sinu.
Vagierant ambo pariter: sensisse putares.
Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
Heu quantum fati parva tabella tulit!
Alveus in limo silvis appulsus opacis,
Paulatim fluvio deficiente sedet.
Arbor erat: repanent vestigia, quæque vocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa fœta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est: prodest quoque, quos lupa nutrit,
Perdere cognatæ sustinuere manus.
Constitit, & cauda teneris blanditur alumnis,
Et lingit lingua corpora bina sua:
Marte satos scires; timor abfuit, ubera ducunt,
Nec tibi promissa lactis aluntur ope.

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercis.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.
Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ:
Jam socer optatum nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
Reddebant uteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit:)
Si mea non vires, sed bellum injuria fecit;
Utilius fuerat non habuisse nurus.
Monte sub Esquilio multis inciduus annis
Junonis magnæ nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt, pariter nuptæque virique
Suppliciter posito procubuere genu.
Cùm subitò motæ tremuere cacumina silvæ.
Et Dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, socer hircus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat (nomen longis intercidit annis)
Nuper ab Etrusca venerat exul humo.
Ille caprum mactat, jussæ sua terga puellæ
Pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo nova cornua mense,
Virque pater subitò nuptáque mater erat.
Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus:
Aut quia principium tu Dea lucis habes.
Parce precor gravidis, facilis Lucina, puellis:
Maturúmque utero molliter aufer onus.

ORta dies fuerat, tu dese credere ventis:
Perdidit illius tempora aura fidem.
Flamina non constant: & sex reserata diebus
Carceris Æolii janua lata patet.
JAm levis obliqua subsedit Aquarius urna.
Proximus æthereos excipe, Pisce, equos.
Te memorant fratremq; tuum (nam juncta micatis
Signa) duos tergo sustinuisse deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione
Tunc cùm pro cœlo Jupiter arma tulit;
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo,
Inque Palestinæ margine sedit aquæ.
Populus, & canæ riparum summa tenebant,
Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
Dum latet, insonuit vento nemus, illa timore
Pallet: & hostiles credit adesse manus.
Utque sinu tenuit natum, Succurrite Nymphæ,
Et Dis auxilium ferte duobus, ait.

Nec

Nec mora, prosiluit: pisces subiere gemelli.
Pro quo nunc, cernis, sidera numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
Ne violent timidi piscibus ora, Syri.

PRoxima lux vacua est. At tertia dicta Quirino
Qui tenet hoc nomen Romulus antè fuit.
Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis:
(Bellicus à telo venit in astra deus.)
Sive suo regi nomen posuere Quirites:
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens postquàm nova mœnia vidit,
Multáque Romulea bella peracta manu;
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
Pro se, próque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli,
Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.
Juppiter annuerat: nutu tremefactus uterque
Est polus: & cœli pondera movit Atlas.
Est locus: antiqui Caprez dixere paludem:
Fortè tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit, & removent subeuntia nubila cœlum,
Et gravis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther.
Fit fuga: Rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falséque patres in crimine cædis,
Hæsissetque animis forsitan illa fides:
Sed procul è longa veniebat Julius Alba:
Lunáque fulgebat: nec facis usus erat.
Cùm subito motu sepes tremuere sinistro,
Rettulit ille gradus: horruerántque comæ.
Pulcher, & humano major, trabeáque decorus
Romulus, in media visus adesse via:
Et dixisse simul: Prohibe lugere Quirites,
Ne violent lacrymis numina nostra suis.
Thura ferant, placentq; novum pia turba Quirinum,
Et patrias artes militiamque colant.
Jussit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos, jussáque verba refert.
Templa Deo fiunt, collis quoque dictus ab illo est,
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cui eadem Scultorum festa vocetur,
Accipe: parva quidem causa sed apta, subest.
Non habuit doctos tellus antiqua colonos:
Lassabant agiles asperá bella vires.
Plus erat in gladio quàm curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant farra metebant,
Primitias Cereri farta tesecta dabant.

Usibus

Usibus admoniti flammis torrenda dederunt.
Multáque peccato damna tulere suo.
Nam modò verrebant nigras pro farre favillas.
Nunc ipsas ignes corripuere casas.
Facta dea est Fornax: læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
Maximus indicit: nec stata sacra facit,
Inque foro multa circum pendente tabella
Signatur certâ curia quæque notâ.
Stultáque pars populi quæ sit sua curia nescit:
Sed facit extrema sacra relicta die.

Est honor & tumulis animas placare paternas,
Parváque in exstructas munera ferre pyras.
Parva petunt manes, pietas pro divite grata est
Munere, non avidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis,
Et sparsæ fruges, parváque mica salis:
Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.
Hæc habeat media testa relicta Via.
Nec majora veto: sed & his placabilis umbra est,
Adde preces positis & sua verba focis.
Hunc morem Æneas pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, juste Latine, tuas.
Ille patris Genio solemnia dona ferebat:
Hinc populi ritus edidicere novos.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella: parentales deseruere dies.
Non impunè fuit: nam dicitur omne ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis avi.
Perque vias urbis latosque ululasse per agros
Deformes animas vulgus inane, ferunt.
Post ea prætériti tumulis redduntur honores,
Prodigiisque venit funeribusque modus.
Dum tamen hæc fiant, viduæ cessate puellæ:
Exspectet puros pinea tæda dies.
Nec sibi quæ cupida matura videbere matri;
Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas Hymenæe faces, & ab ignibus atris
Aufer, habent alias mœsta sepulcra faces.
Di quoque templorum foribus cælentur opertis:
Thure vacent aræ: sintque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa sepulchris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen hoc ultra, quam quum de mense supersit,
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem,
Ultima placandis Manibus illa dies.

Ecce

Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit Tacitæ, nec tamen ipsa tacet.
Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tunc cantata tenet cum fusco licia plumbo,
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit ahena,
Oblutum menta torret in igne caput:
Vina quoque instillat, vini quodcumq; relictum est,
Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit.
Hostiles linguas, inimicáque vincimus ora,
Dicit discedens, ebriáque exit anus.
Protinus à nobis, quæ sit dea Muta, requires.
Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.
Juppiter immodico Juturnæ victus amore
Multa tulit, tanto non patienda deo.
Illa modo in silvis inter coryleta jacebat:
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas Latium quotcumq; tenebant,
Et jacit in medio talia verba choro.
Invidet ipsa sibi, vitatque quod expedit illi,
Vestra soror, summo concubuisse deo.
Consulite ambobus: nam quæ mea magna voluptas,
Utilitas vestræ magna sororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obsistite ripâ,
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerant Nymphæ Tyberinides omnes,
Quæque colunt thalamos Ilia diva, tuos.
Fortè fuit Nais, Lar nomine: prima sed illi
Dicta bis, antiquum syllaba nomen erat.
Ex vitio positum, sæpè illi dixerat Almo,
Nata tene linguam: nec tamen illa tenet.
Quæ simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis:
Effuge, ait ripas, dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miseratáque nuptas,
Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit: quaque est non usa modestè,
Eripit huic linguam: Mercuriumque vocat.
Duc hanc ad Manes: locus ille silentibus aptus;
Nympha, sed infernæ Nympha paludis erit.
Jussa Jovis fiunt, accepit lucus eontes.
Dicitur illa duci tunc placuisse suo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitq; gravis, geminosque parit, qui compita servant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

PRoxima cognati dixere Charistia cari,
Et venit ad socios turba propinqua deos.
Scilicet à tumulis, &, qui perière propinqui,
Protinus ad vivos ora referre juvat.

Pósque

Póſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere, & generis dinumerare gradus,
Innocui veniant: procul hinc procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos,
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit invíſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres abſint & Iaſonis uxor,
Et quæ ruricolis ſemina toſta dedit,
Et ſoror, & Progne, Tereuſque duabus iniquus:
Et quicumque ſuas per ſcelus auget opes.
Dis generis date thura boni concordia fertur
Illâ præcipuè mitis adeſſe die.
Et libate dapes, ut grati pignus amoris
Nutriat intinctos miſſa patella cibos.
Jamque ubi ſuadebit placidos nox humida ſomnos,
Larga precaturi ſumite vina manu.
Et, bene vos, bene tu patriæ pater optime Cæſar,
Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.

NOx ubi tranſierit ſolito celebretur honore.
Separat indicio qui deus arva ſuo.
Termine ſive lapis, ſive es defoſſus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.
Te duo diverſa domini de parte coronant.
Binâque ſerta tibi, binâque dona ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert ruſtica teſtu
Sumptum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit: conciſâque conſtruit altè,
Et ſolida ramos figere pugnat humo.
Tum ſicco primas irritat cortice flammas.
Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes:
Porrigit inciſos filia parva favos:
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis:
Spectant, & ſinguis candida turba favent.
Spargitur & cæſo communis Terminus agno:
Nec queritur, lætans cùm ſibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia ſimplex,
Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.
Tu populos urbeſque, & regna ingentia finis:
Omnis erit ſine te litigioſus ager.
Nulla tibi ambitio eſt, nullo corruperis auro:
Legitimâ ſervas credita rura fide.
Si tu ſignaſſes olim Thyreatida tellurem,
Corpora non lecto miſſa trecenta forent:
Nec fóret O hryades congeſtis tectus in armis,
O quàntum patriæ ſanguinis ille dedit!
Quid nova cùm ſterent Capitolia? nempe deorum
Cuncta Jovi cæſis turba locúmque dedit.
Terminus (ut memorant veteres) inventus in æde
Reſtitit: & magno cum Jove templa tenet.

Nunc

Nunc quoque se supra nequid nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine post illud levitas tibi libera non est.
Qua positus fueris in statione, mane:
Nec tu vicino quidquam concede roganti,
Ne videare hominem præposuisse Jovi.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris;
Clamato. Tuus est hic ager, ille tuus.
Est via quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illic lanigeri pecoris tibi Termine fibris
Sacra videt fieri sextus ab urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo.
Romanæ spatium est urbis & orbis idem.

Nunc mihi dicenda est regis fuga, traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna: vir injustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes,
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios. Occidite, dixit, inermem:
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga,
(Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.)
Luna fuit, spectant juvenem, gladiosque recondunt,
Tergáque deducta veste notata vident.
Flent quoque, & ut secum tueatur bella precantur:
Callidus ignaris annuit ille viris.
Jamque potens, misso genitorem appellat amico,
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis.
Sectus humum rivo lene sonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virga lilia summa metit.
Nuntius ut rediit, decussáque lilia dixit;
Filius, Agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora: principibus cæsis ex urbe Gabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit, & exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phœbus, sors est ita reddita: Matri
Qui dederit primus oscula, victor erit.
Oscula quisque suæ matri properata dederunt,
Non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille jacens pronus matri dedit oscula Terræ;
Curdites offenso procubuisse pede.

Clogi-

Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur longas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam;
Luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius juvenis socios dapibúsque meróque
Accipit, ex illis rege creatus ait.
Dum nos sollicitos piger tenet Ardea bello,
Nec sinit ad patrios arma referre deos;
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Conjugibus nostris mutua cura furus?
Quisq; suam laudat: studiis certamina crescunt,
Et fervet multo linguáque córque mero.
Surgit cui dederat clarum Collatia nomen,
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox super est, tollamur equis, urbémque petamus,
Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos, regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
Invenaiunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia; cujus
Ante torum calathi, lanáque molle erat.
Lumen ad exiguum famulæ circa pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait illa sono:
Mittenda est domino (nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen auditis? (nam plura audire potestis.)
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades; melioribus Ardea restas
Improba, quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantùm reduces, sed enim temerarius ille
Est mens, & stricto qualibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymis: inceptaque fila remisit,
In gremio vultum deposuitque suo.
Hoc ipsum decuit: lacrymæ decuere pudicam,
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, veni, conjux ait, illa revixit,
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furialis regius ignes
Concipit, & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niveíque coloe, flavique capilli,
Quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox, & quod corrumpere non est:
Quoque minor spes est, hoc magis illa cupit.
Jam decerat cantus lucis prænuntius alces,
Cùm referunt juvenes in sua castra pedem.

Carpitur attonitos absentis imagine sensus
Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
Injectæ collo sic jacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuerunt:
Hic color, hæc facies, hic decor oris erat.
Ut solet à magno fluctus languescere flatu;
Sed tamen à vento qui fuit, unda tumet:
Sic, quamvis aberat placitæ præsentia formæ,
Quem dederat præsens forma, manebat amor.
Ardet; & injusti stimulis agitatus amoris,
Comparat indigno vimque metumque toro.
Exitus in dubio est: Audebimus ultima dixit,
Viderit: audentes Forsque Deusque juvat.
Cepimus audendo Gabios quoque, talis fatus
Ense latus cinxit, tergaque pressit equi.
Accipit errata juvenem Collatia porta;
Condere jam vultus sole parante suos.
Hostis ut hospes init penetralia Collatini:
Comiter excipitur: sanguine junctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somnum,
Nox erat: & tota lumina nulla domo.
Surgit, & aurata vagina liberat ensem,
Et venit in thalamos; nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit, Ferrum Lucretia mecum est,
Natus, ait, Regis, Tarquiniúsque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem vires que loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
Parva sub infesto cum jacet agna lupo.
Quid faciat: pugnet? vincetur fœmina pugnans,
Clamet? at in dextra qui vetet ensis erat.
Effugiat? positis urgentur pectora palmis;
Tunc primum externa pectora tacta manu.
Instat amans hostis, precibus pretioque minisque,
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis, Eripiam, dixit, pro crimine vitam:
Fallus adulterii testis adulter ero.
Interimam famulum, cum quo deprensa fereris:
Succubuit famæ victa puella metu.
Quid victor gaudes; hæc te victoria perdet,
Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
Jamque erat orta dies, pallis sedet illa capillis,
Ut solet ad nati mater itura rogum.
Grandævúmque patrem fido cum conjuge castris
Evocat: & posita venit uterque mora.
Utque vident habitum, quæ luctus causa requirunt:
Cui paret exsequias, quoque sit icta malo.

Illa

Illa diu reticet pudibundáque celat amictu
Ora, fluunt lacrymæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas solantur, & orant.
Indicet: & cæco déntque pavéntque metu.
Ter conata loqui; ter destitit; ausáque quarto;
Non oculos ideo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus, Eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quæque potest narrat, restabant ultima; flevit,
Et matronales erubuere genæ.
Dant veniam genitor facto conjúxque coactæ,
Quam dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora, celato fixit sua pectora ferro.
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tunc quoq; jam moriens, ne non procumbat honestè,
Respicit, hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes,
Obliti decoris virque paterque jacent.
Brutus adest, tandémque animo sua nomina fallit,
Fixáque semianimi corpore tela rapit.
Stillantémque tenens generoso sanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante sonos:
Per tibi ego hunc juro castum fortémque cruorem,
Perque tuos manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium profuga pœnas cum stirpe daturum,
Jam satis est virtus dissimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit.
Visáque concussa dicta probare coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis,
Et secum lacrymas, invidiámque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit: capit anima consul
Jura dies regnis illa suprema fuit.

FAllimur; an veris prænuntia venit hirundo,
An metuit, ne qua versa recurrat hyems?
Sæpè tamen, Progne, nimium properasse quereris;
Virque tuo Tereus frigore lætus erit.

JAmque duæ restant noctes de mense secundo,
Mársque citos junctis curribus urget equos:
Ex vero positum permansit Equiria nomen:
Quæ deus in campo perspicit ipse suo.
Jure venis Gradive: locum tua tempora poscunt,
Signatúsque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto,
Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER III.

BEllice depositis clypeo paulisper & hasta
Mars ades, & nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ:
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ,
Non minus ingenuis artibus illa vacat.
Palladis exemplo ponenda tempora sume
Cuspidis, invenies & quid inermis agas.
Tunc quoque inermis eras, cùm te Romana sacerdos
Cepit, ut huic urbi femina magna dares.
Silvia Vestalis (quid enim vetat inde moveri,)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad mollem declivo tramite ripam:
Ponitur è summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humo, ventosque accepit aperto
Pectore, turbatas restituitque comas.
Dum sedet, umbrosæ salices, volucresque canoræ
Fecerunt somnos, & leve murmur aquæ.
Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis.
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita:
Et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit, jacit ipsa gravis, jam scilicet intra
Viscera Romanæ conditor urbis erat.
Languida consurgit: nescit cur languida surgat.
Et peragit tales arbore nixa sonos:
Utile sit faustumque precor, quod imagine somni
Vidimus: an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam, cùm lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duæ pariter (visu mirabile) palmæ
Surgunt, ex illis altera major erat:

Et

Et gravibus ramis totum protexerat orbem,
Contigeratque sua sidera summa coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas,
Terreor admonitu: corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro stipite pugnant
Et lupa tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Sustulit, implerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Cœlesti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
Restabant nitido jam duo signa Deo.
Silvia fit mater: Vestæ simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara deæ certè tremuit, pariente ministra,
Et subiit cineres territa flamma suos.
Hoc ubi cognovit contemptor Amulius æqui:
(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos, scelus unda refugit.
In sicca pueri deseruntur humo.
Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
Et picum posuisse sæpè tulisse cibos?
Non ego te, tantæ nutrix Laurentia gentis,
Nec taceam vestras Faustule pauper opes.
Vester honos veniet, cùm Laurentalia dicam:
Acceptus geniis ille December habet.
Martia ter senos proles adoleverat annos,
Et suberat flavæ jam nova barba comæ.
Omnibus agricolis, armentorúmque magistris
Iliadæ fratres jura petita dabant.
Sæpè domum veniunt prædonum sanguine læti,
Et redigunt actos in sua jura boves.
Ut genus audierant, animos pater editus auget,
Et pudet in parvis nomen habere casis.
Romuleóque cadit trajectus Amulius ense,
Regnáque longævo restituuntur avo.
Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expedit transiluisse Remo.
Jam, modò quæ fuerant silvæ, pecorúmque recessus,
Urbs erat, æternæ cùm pater urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus sanguine natis
Credor (ut & credar pignora multa dabo)
A te principium Romano dicimus anno:
Primus de patrio nomine mensis erit.
Vox rata fit: patrióque vocat de nomine mensem.
Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Palladа Cecropidæ, Minoïs Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit:

Junonem Sparte, Pelopeiadésque Mycenæ;
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis:
Arma feræ genti remque decúsque dabant.
Quod si fortè vacas, peregrinos inspice fastos:
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Falíscis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanáque tempora constat,
Factáque Telegoni mœnia cessa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus acer,
A tribus hunc primum turba forensis habet.
Et tibi cum proavis, miles Pelignè, Sabinis
Convenit huic genti quartus utrique Deus.
Romulus hos omnes ut vinceret ordine saltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quos nunc habuere Kalendas,
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes,
Græcia, facundum sed malè forte genus.
Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem:
Mittere qui poterat pila, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas Arctos: quarum Cynosura petatur
Sidoniis: Helicen Graia carina notet?
Signáque quæ longo fratres percenseat anno,
Ire per hæc uno mense sororis equos?
Libera currebant, non observata per annum
Sidera, constabat sed tamen esse deos.
Non illi cœlo labentia signa tenebant,
Sed sua: quæ magnum perdere crimen erat.
Illa quidem fœno, sed erat reverentia fœno,
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa manipulos,
Unde manipularis nomina miles habet.
Ergo animi ipdociles, & adhuc ratione carentes,
Mensibus egerunt lustra, minora decem.
Annus erat decimum cum lunæ receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
Seu quia bis quino fœmina mense parit.
Seu quod adusque decem numero crescente venitur:
Principium spatiis sumitur inde novis.
Inde patres centum denos secrevit in orbes
Romulus, hastatos instituitque decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Tatiensibus ille,
Quosque vocant Ramnes, Luceribúsque dedit.

Assuetos

Assuetos igitur numeros servavit in annos,
Hoc luget spatio fœmina mœsta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin ante Kalendæ
Martis; ad hæc animum signa referre potes.
Laurea flaminibus, quæ toto perstitit anno,
Tollitur: & trondes sunt in honore novæ.
Janua tunc regis posita viret arbore Phœbi;
Ante tuas itidem curia prisca fores.
Vesta quoque ut niteat folio velata recenti;
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde quod arcana fieri novus ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides annos hinc esse priores,
Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad spatium belli, pethide Pœne, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus olivifera Romam deductus ab aryis
Pompilius mentes sensit apesse duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui posse renasci
Nos putat, Egeria sive monente sua.
Sed tamen errabant etiam tunc tempora; donec
Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille deus, tantæque propaginis auctor
Credidit officiis esse minora suis:
Promissumque sibi volvit præposcere cœlum,
Nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
Junxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est, in lustrum accedere debet,
Quæ consumatur partibus una dies.

Si licet occultos monitus audire deorum
Vatibus; ut certè fama licere putat,
Cùm sis officiis Gradive, virilibus aptus,
Dic mihi matronæ cur tua festa colant.
Sic ego sic posita dixi mihi casside Mavors;
(Sed tamen in dextra missilis hasta fuit)
Nunc primùm studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor, & gressus in nova castra fero.
Nec piget incepti, juvat hac quoque parte moveri;
Hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce Latinorum vates operose dierum,
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parva fuit si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parva spes tamen hujus erat.
Mœnia jam stabant populis angusta futuris,
Credita, sed turbæ tunc nimis ampla suæ.

Quæ fuerit nostri si quæris regia nati;
Adspice de canna straminibúsque domum.
In stipula placidi capiebat munera somni;
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Jámque loco majus nomen Romanus habebat:
Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
Spernebat generos inopes vicinia dives:
Et malè credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse, & oves pavisse, nocebat,
Jugeráque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quæque suo coëunt volucrésque feræque,
Atque aliquam de qua procreet, anguis habet.
Externis dantur connubia gentibus, at, quæ,
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui patriámque dedi tibi Romule mentem.
Tolle preces dixi: quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso: Consus tibi cætera dicet;
Illo festa die dum sua sacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tunc primum generis intulit arma socer.
Jamq; ferè raptæ matrum quoque nomen habebant,
Tractáque erant longa bella propinqua mora.
Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem:
Quas inter mea sic est nurus ausa loqui:
O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,
Non ultrà lentè possumus esse piæ.
Stant acies: sed utra di sint pro parte rogandi:
Eligite, hinc conjux, hinc pater arma tenet.
Quærendum est, viduæ fieri malitis, an orbæ.
Consilium vobis forte piúmque dabo.
Consilium dederat, parent: crine que resolvunt,
Mœstáque funerea corpora veste tegunt.
Jam steterant acies ferro mortíque paratæ:
Jam lituus pugnæ signa daturus erat;
Cùm raptæ veniunt inter patrésque virósque,
Inq; sinu natos pignora cara tenent.
Ut medium campi scissis tetigere capillis,
In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat clamabat avum tunc denique visum.
Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animíque cadunt, gladiísque remotis
Dant soceri generis, accipiúntque manus.
Laudatásque tenent natas, scutóque nepotem
Fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
Inde diem, primásque meas celebrare Kalendas
Oebaliæ matres non leve munus habent.
Aut quia committi strictis mucronibus ausæ
Finierant lacrymis Martia bella suis.

Vel

Vel quod erat de me feliciter Illa mater ;
Ritè colunt matres sacra, diémque meum.
Quid? quod hyems adoperta gelu tunc deniq; cedit,
Et pereunt victæ sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes,
Uvidáque in gravido palmite gemma tumet.
Quæque diu latuit, nunc qua se tollat in auras,
Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fœcundus ager ; pecoris nunc hora creandi :
Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiæ fœcunda parentes :
Quarum militiam votáque partus habet.
Adde, quod excubias ubi rex Romanus agebat ;
Qui nunc Esquilias nomina collis habet ;
Illic à nuribus Junoni, templa Latinis
Hæc sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora causis ?
Eminet ante oculos quod petis ecce tuos.
Mater amat nuptas : matrum me turba frequentat,
Hæc vos præcipuè tam pia causa decet.
Ferte Deæ flores : gaudet florentibus herbis
Hæc dea, de tenero cingite flore caput.
Dicite, tu nobis lucem, Lucina, dedisti ;
Dicite tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida est, resoluto crine precetur,
Ut solvat partus molliter illa suos.

QUis mihi nunc dicet quare cœlestia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant ?
Nympha mone, nemori stagnoque operata Dianæ :
Nympha Numæ conjux ad tua facta veni.
Vallis Aricinæ silva præcinctus opaca
Est lacus, antiqua relligione sacer.
Hic latet Hippolytus loris direptus equorum :
Unde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia sepes,
Et posita est meritæ multa tabella deæ.
Sæpè potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab urbe faces.
Regna tenent manibus fortes pedibusque fugaces,
Et perit exemplo postmodò quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus :
Sæpè, sed exiguis haustibus, inde bibi.
Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camœnis.
Illa Numæ conjux consiliumque fuit.
Principio animum promptos ad bella Quirites
Mollîri placuit jure, deûmque metu.
Inde datæ leges, ne fortior omnia posset :
Cœptáque sunt purè tradita sacra coli.
Exuitur feritas, armísque potentius æquum est,
Et cum cive pudet conseruisse manus.

Atque

Atque aliquis modo trux visa jam vertitur ara,
Vinaque dat tepidis farraque salsa focis.
Ecce deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effusis æthera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes:
Rex pavet & vulgi pectora terror habet.
Cui dea: Ne nimiùm terrere; piabile fulmen
Est, ait: & sævi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Tradere: Romani numen uterque soli.
Nec fine vi tradent, adhibe tu vincula captis,
Atque ita, qua possint, edidit, arte capi.
Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra,
Quo possis viso dicere, numen inest.
In medio gramen muscóque adoperta virenti
Manebat saxo vena perennis aquæ.
Inde fere soli, Faunus Picúsque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem,
Plenaque odorati disponit pocula Bacchi,
Cúmque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt silvestria numina fontes,
Et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur, gelido Numa prodit ab antro,
Vincláque sopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abscessit, pugnando vincula tentant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tunc Numa, Di nemorum factis ignoscite nostris,
Si scelus ingenio scitis abesse meo;
Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
Sic Numa: Sic quatiens cornua Faunus ait.
Magna petis: nec quæ monitu tibi discere nostro
Fas sit, habent fines numina nostra suos.
Di sumus agrestes, & qui dominemur in altis
Montibus, arbitrium est in sua tecta Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere cœlo:
At poteris nostra forsitan usus ope.
Dixerat hæc Faunus: par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Juppiter huc veniet valida perductus ab arte:
Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi laqueis quid agant, quæ carmina dicant;
Quaque trahant superis sedibus arte Jovem;
Scire nefas homini est, nobis concessa canentur,
Quæque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te Juppiter. Unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciúmque vocant.
Constat Aventinæ tremuisse cacumina silvæ,
Terráque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant Regis, totóque è corpore sanguis
Fugit, & hirsutæ diriguere comæ.

Ut

Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum rexque patérque deûm:
Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque quod petitur, si pia lingua rogat.
Annuit oranti: sed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Cæde caput dixit, cui rex, Parebimus, inquit:
Cædenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis sumes, ait ille, capillos.
Postulat hic animam: cut Numa, Pisces, ait,
Risit: & his, inquit, Facito mea tela procures,
O vir colloquio non abigende deûm.
Sed tibi, protulerit cùm totum crastinus orbem
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit; & ingenti tonitru super æthera notum
Fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit lætus, memorátque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficilisque fides.
At certè credetis, ait, si verba sequetur
Exitus: en, audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cùm totum Cynthius orbem,
Juppiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur,
Dependétque fides à veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina;
Ante sui populus limina regis adest.
Prodit, & in solio medius considit aperto.
Innumeri circa stántque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus:
Sollicitæ mentes spemque metúque pavent.
Constitit, atque caput niveo velatus amictu,
Jam bene dis notas sustulit ille manus.
Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit:
Pollicitam dictis Juppiter adde fidem.
Dum loquitur totum jam Sol emerserat orbem,
Et gravis æthereo venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit:
Credite dicenti: mirer, ed acta loquor.
A media cœlum regione dehiscere cœpit:
Summisere oculos cum duce turba suo.
Ecce levi scutum versatum lenitèr aura
Decidit, à populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus cæsa prius ille juvenca,
Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Atque ancile vocat: quod ab omni parte recisum est,
Quémque notes oculis, anguls omnis abest.
Tunc, memor imperii sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura jubet fieri simili cælata figura,
Error ut ante oculos insidiantis eat.

Mamu-

Mamurius, morum fabræne exactior artis,
Difficile est ulli dicere, clauis opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jàm dederat Saliis (à saltu nomina ducta)
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Præmia persolvunt Mamuriúmque vocant.
Nubere siqua voles, quamvis properabitis ambo:
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis,
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.
His etiàm conjux apicati sancta dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

TErtia nox demissa suos ubi moverit ortus;
Conditus è geminis piscibus alter erit.
Nam duo sunt: austris hic est; aquilonibus ille
Proximus, à vento nomen uterque tenet.
CUm croceis rorare genis Tithonia conjux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
Mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor, hoc quoque causam
Unde trahat sidus parva docere mora est.
Anpelon intonsum Satyro nymphaque creatum
Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
Dum legit in ramo pictas temerarius uuas,
Decidit, amissum Liber in astra tulit.
SExtus ubi è terra clivosum scandet Olympum
Phœbus, & ætatis æthera carpit equis;
Quisquis ades, castæque colis penetralia Vestæ;
Gratare: Iliacis thuraque pone focis.
Cæsaris innumeris, quos maluit ille mereri,
Accessit titulis pontificalis honor.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris imperii pignora juncta vides.
Di veteris Troiæ, dignissima præda ferenti,
Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit.
Ortus ab Æneâ tangit cognata sacerdos
Numina, cognatum, Vesta tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes,
Vivite inexstincti flammaque duxque precor.
UNa nota est Martis Nonis: sacrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
Quilibet huc, dixit, confuge: tutus eris.

O quàm de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quàm non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet;
Disce quis iste deus, cúrve vocetur ita.
Juppiter est juvenis: juveniles adspice vultus,
Adspice deinde: manu fulmina nulla tenet.
Fulmina post ausos cœlum affectare Gigantes
Sumpta Jovi: primo tempore inermis erat;
Ignibus Ossa novis, & Pelion altius Ossa
Arsit, & in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nymphæ pavisse feruntur
Cretides, infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen Vegrandia farra coloni.
Quæ malè creverunt, vescáque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem,
Ædem non magni suspicer esse Jovis?
Jámque ubi cæruleum variabunt sidera cœlum;
Suspice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
Sanguine respersis prosiluisse comis.
Hic supra nubes & subter sidera lapso,
Cœlum pro terra, pro pede penna fuit.
Jámque indignanti nova fræna receperat ore,
Cùm levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo, quod pennis antè petebat:
Et nitidus stellis quinque decémque micat.

PRotinus adspicies venienti nocte Coronam
Gnosiida. Thesæo crimine facta dea est.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila regenda viro.
Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexis crinibus Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie præstante puellas
Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans conjux, spatiatáque littore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum fluctus similes audite querelas:
En iterum lacrymas accipe arena meas.
Dicebam (memini) perjure, & perfide Thesèu.
Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat:
Nomine mutato causa relata mea est.
O utinam mea sors, quæ primum cœperat, esset,
Jámque ego præsenti tempore nulla forem!
Quid me in desertis morituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviórque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus, in lacrymas cogitis Bacchemeas;

Ausus

Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu ubi pacta fides? ubi quæ jurare solebas:
(Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!)
Theseа culpabas, fallacémque ipse vocabas?
Judicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Præcipuè cupiam celari Thesea: ne te
Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex.
Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert? vitio tibi gratior ipso est.
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem præsta, nec præfer amoribus ullam
Conjugis, assuevi semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
Me tua: sed lædit ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo, nec enim tibi Bacche nocebat,
Quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec quod nos uris, mirum facis, ortus in igne
Diceris, & patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere cœlum,
Hei mihi, pro cœlo qualia dona fero?
Dixerat: audierat jam dudum verba querentis
Liber, ut à tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccat,
Et, Pariter cœli summa petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sumes:
Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum fatiam monumenta coronæ;
Vulcanus Veneri quam dedit: illa tibi
Dicta facit: gemmasq; novum transformat in ignes,
Aurea per stellas nunc micat illa novem.

SEx ubi sustulerit, totidemque emiserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem,
Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tyberis curvis in latus urget aquis,
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Cœlius accipiet pulverulentus equos.

IDibus est Annæ festum geniale Perennæ,
Haud procul à ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quisque sua.
Sub Jove pars ducat: pauci tentoria ponunt:
Sunt quibus è ramis frondea facta casa est:
Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis:
Desuper extensas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
Quot sumunt cyathos, ad numerumque bibunt.

Inve-

Invenies illic, qui Nestoris ebibar annos:
Quæ sit per calices facta Sibylla suos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris,
Et jactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras crater chorea,
Cultáque diffusis saltat amica comis.
Cùm redeunt, titubant, & sunt spectacula vulgi:
Et fortunatos obvia turba vocat.
Occurrit nuper (visa est mihi digna relatu)
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errat;
Fabula proposito nulla tegenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne:
Arserat extructis in sua fata rogis.
Compositúsque ignis, tumulique in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Præbuit Æneas & causam mortis & ensem:
Ipsa sua Dido concidit usa manu.
Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum:
Et potitur capta Maurus Iarba domo:
Seq; memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elissæ,
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii quò quemque agit error, ut olim
Amisso dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudatas acceperat arca messes,
Inque cavos ierant tertia musta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymansque sororia linquit
Mœnia, germanæ justa dat ante suæ.
Mixta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque vale dixit: cineres ter ad ora relatos
Pressit, & est illis visa subesse soror.
Nacta ratem comitésque fugæ, pede labitur æquo,
Mœnia, respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ
Insula: quam Libyci verberat unda freti:
Hanc petit hospitio regis confisa vetusto.
Hospes opum dives rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
Hæc, inquit, tellus, quantulacumque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensebat bis Sol sua; tertius ibat
Annus: & exsilio terra paranda nova est.
Frater adest, bellóque petit Rex arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Jussa fugit, ventóque ratem committit & undis,
Asperior quovis æquore frater erat.
Est prope pistosos lapidosi Crathidis amnes
Parvus ager: Cameren incola turba vocat.

Illuc

Illuc curſus erat, nec longius abfuit inde.
Quàm quantum noviés mittere funda poteſt.
Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dúmque parant torto ſubducere carbaſa lino.
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens æquor fruſtra pugnante magiſtro
Fertur, & ex oculis viſa refugit humus.
Aſſiliunt fluctus, imóque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur: at votis is quoque poſcit opem.
Jactatur tumidas exſul Phœniſſa per undas,
Humidáque oppoſita lumina veſte tegit.
Tunc primùm Dido felix eſt dicta ſorori,
Et quæcumque aliquam corpore preſſit humum.
Ducitur ad Laurens ingenti flamine littus
Puppis: & expoſitis omnibus, hauſta perit.
Jam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat: populos miſcueratque duos.
Littore dotali ſolo comitatus Achate,
Secretum nullo dum pede carpit iter;
Adſpicit errantem: nec credere ſuſtinet Annam
Eſſe (quid in Latios illa veniret agros?)
Dum ſecum Æneas; Anna eſt, exclamat Achates:
Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.
Heu fugiat? quid agat? quos terra quærat hiatus?
Ante oculos miſeræ fata ſororis erant.
Senſit, & alloquitur trepidam Cytherius heros:
Flet tamen admonitu mortis, Eliſa, tuæ.
Anna per hanc juro, quam quondam audire ſolebas
Tellurem fato proſperiore dari;
Pérque deos comites, hac nuper ſede locatos;
Sæpè meas illos increpuiſſe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iſte.
Hei mihi credibili fortior illa fuit!
Ne refer, adſpexi non illo corpore digna
Vulnera, Tartareas áuſus adire domos.
At tu ſeu ratio te noſtris appulit oris,
Sive deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores; nil non debemus Eliſæ.
Nomine grata tuo, grata ſororis eris.
Talia dicenti (neque enim ſpes altera reſtat)
Credidit: errores expoſuitque ſuos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus,
Incipit Æneas: cætera turba ſilet.
Hanc tibi cur tradam, pia cauſa, Lavinia conjux,
Eſt mihi. conſumpti naufragus hujus opes.
Orta Tyro eſt: regnum Libyca poſſedit in ora:
Quam precor ut cæræ more ſororis ames.

Omnia

Omnia promittit, falsúmque Lavinia vulnus
Mente premit tacita, dissimulátque metus.
Donáque cùm videat præter sua lumina mitti
Multa palam; mitti clam quoque multa putat:
Non habet exactum quid agat, furialiter odit,
Et parat insidias, & cupit ulta mori.
Nox erat, ante forum visa est adstare sororis
Squallenti Dido sanguinolenta coma.
Effuge ne dubita mœstum, soror, effuge tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit: & velox humili super arva fenestra
Se jacit, audacem fecerat ipse timor.
Cúmque metu rapitur, tunica velata recincta
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
Creditur, & stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur, apparent signa nótæque pedum.
Ventum erat ad ripas, inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici:
Amne perenne latens, Anna Perenna vocor.
Protinus erratis lati vescuntur in agris,
Et celebrant largo séque diémq; mero. (num:
Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat an-
Pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem,
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Téque Jovi primos, Anna, dedisse cibos.
Hæc quoq; quam referam, nostras pervenit ad aures
Fama: nec à veri dissidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiam nunc tuta tribunis,
Fugit: & in sacri vertice montis erat.
Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illis
Victus, & humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis
Pauper, sed multæ sedulitatis, anus.
Illa, levi mitra canos incincta capillos,
Fingebat tremula rustica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane solebat
Dividere, hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta, signum posuere perenne:
Quod sibi defectis illa ferebat opem.
Nunc mihi, cur cantent, super est, obscœna puellæ
Dicere: nam cœunt, certáque probra canunt.
Nuper erat dea facta, venit Gradivus ad Annam:
Et cum seducta talia verba facit.
Mense meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.

Effice, Di studio similes coëamus in unum?
Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
Dixerat, illa deum promisso ludit inani,
Et stultam dubia spem trahit usque mora.
Sæpius instanti; Mandata peregimus, inquit:
Evicta est precibus: vix dedit illa manus.
Credit amans, thalamósque parat, deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos.
Oscula sumpturus subitò Mars adspicit Annam,
Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
Ludis amatorem caræ, nova diva, Minervæ;
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obscœnáque verba canuntur.
Et juvat hanc magno verba dedisse deo.
Præteriturus eram gladios in principe fixos,
Cùm sic à castis Vesta locuta focis:
Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos:
Sacrilegæ telis me petiere manus
Ipsa virum rapui, simulacráque nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.
Ille quidem cœlo positus Jovis atria vidit:
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicumque nefas ausi prohibente deorum
Numine, polluerant pontificale caput:
Morte jacent merita, testes estote Philippi,
Et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas; hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris; ulcisci justa per arma patrem.
POstera cùm teneras Aurora refecerit herbas;
Scorpius à prima parte videndus erit.
TErtia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche fave vati dum tua festa cano,
Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum
Juppiter afferret, parvus inermis eras:
Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris opus.
Sithonas & Scythicos longum est narrare triumphos,
Et domitas gentes thurifer Inde tuas.
Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris,
Inque tuum furiis acte Lycurge genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenáque monstra
Dicere, sed non est carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, causas exponere; quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totóque Oriente subacto,
Primitias magno sepofuisse Jovi.
Cinnama tu primus captiváque thura dedisti,
Déque triumphato viscera tosta bove,

Nomine

Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libáque quod sanctis pars datur inde focis.
Liba deo fiunt: sucis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
(Non habet ingratos fabula nostra jocos)
Jamq; erat ad Rhodopen, Pangæaq; flumina ventum;
Æriferæ comitum cùm crepuere manus.
Ecce novæ coëunt volucres tinnitibus æthæ,
Quosque movent sonitus æra, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inventi præmia mellis habet.
Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem;
Quærebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exesa stridorem examinis ulmo:
Adspicit & ceras, dissimulátque senex.
Utque piger pandi tergo residebat aselli;
Applicat hunc ulmo corticibúsque cavis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus:
Atque avidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oráque prima notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli:
Inclamátque suos, auxilíumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiáque ora parentis
Rident, percusso claudicat ille genu.
Ridet & ipse deus: limúmque inducere monstrat.
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: libóque infusa calenti
Jure repertori splendida mella damus.
Fœmina cur præsit, non est rationis apertæ,
Fœmineos thyrso concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat quæris? vinolior ætas
Hæc erat, & gravidæ munera vitis amat.
Cur hedera cincta est; hedera est gratissima Baccho
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiadas Nymphas puerum quærente noverca,
Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
Restat ut inveniam; quare toga libera detur
Luce geri pueris, cande de Bacche, tua.
Sive, quod ipse puer semper, juvenisque videris;
Et media est ætas inter utrumque tibi.
Seu quia tu pater es, patres sua pignora, natos,
Commendant curæ numinibúsque tuis.
Sive quod es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cùm colerent prisci studiosius agros,
Et faceret patrio rure senator opus,
Et caperet falces à curvo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus;

Rusticus ad ludos populus veniebat in urbem;
Sed dis non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos uvæ commentor habebat:
Quos cum tædifera nunc habet ille dea.
Ergo ut tyronum celebrare frequentia possit;
Visa dies dandæ non aliena togæ.
Mite caput pater huc placatáque cornua vertat,
Et des ingenio vela secunda meo.
Itur ad Argeos (quî sint, sua pagina dicet)
Hac, si commemini, præteritáque die.
Stella Lycaoniam vergit declivis ad Arcton
Milvius, hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, cœlum:
Saturnus regnis à Jove pulsus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita, tentat opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
Parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi:
Et jamjam flammis exta daturus erat.
Juppiter alitibus rapere imperat, attulit illi
Milvius: & meritis venit in astra suis.

UNa dies media est: & fiunt sacra Minervæ,
Nominaq; à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro.
Causa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tréque super rasa celebrantur arena:
Ensibus exsertis bellica læta dea est.
Pallada nunc pueri tenéræque orate puellæ.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers:
Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciet bene vincula plantæ
Pallade: sit Tychio doctior ille licet,
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; irata Pallade, mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte deæ.
Nec vos turba feri sensu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahit illa novos.
Quique moves cœlum, tabulámque coloribus uris,
Quique facis docta mollia saxa manu.

Mille

Mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cœlius ex alto qua mons descendit in æquum;
Hic ubi non plana est, sed prope plana via;
Parva licet videas captæ delubra Minervæ,
Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio causa est, capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Falisci
Venit: & hoc signo littera prima docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo jubeat furta recepta loco?
A quacumque trahis ratione vocabula Pallas;
Pro ducibus nostris ægida semper habe.
Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu,
Hic here Phryxæa vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ
Sustulerat nullas ut solet herba comas.
Mittitur ad Tripodas certa qui sorte reportet,
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles,
Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
Usque recusantem civet, & tempus, & Ino
Compulerant regem jussa nefanda pati.
Et soror, & Phryxus velati tempora vittis,
Stant simul ante aras: junctáque fata gemunt,
Adspicit hos, ut forte pependerat æthere mater,
Et ferit attonita pectora nuda manu:
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
Desilit: & natos eripit inde suos:
Utque fugam capiant aries nitidissimus auro
Traditur, ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Femina: cùm de se nomina fecit aquæ.
Penè simul periit, dum vult succurrere lapsæ
Frater: & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
Cæruleo junctam nescius esse deo.
Littoribus tactis aries sit sidus, at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.

TRes ubi luciferos veniens præmiserit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feret
Inde quater pastor saturos ubi clauserit hœdos,
Canuerint herbæ rore recente quater;
Janus adorandus, cùmque hoc Concordia mitis,
Et Romana salus, atque Pacis erat.

Luna regit menses, hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER IV.

ALma Venus, dixi, geminorum mater Amorum;
Ad vatem vultus rettulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certè majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis dea, respondi, de vulnere: risit, & æra
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, aut sanus, numquam tua signa reliqui:
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quæ decuit primis fine crimine lusimus annis:
Nunc teritur nostris area major equis.
Tempora cum cauſis annalibus erua priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo te celeberrima, mensem:
Et vatem, & mensem ſcis Veneris eſſe tuos.
Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
Contigit: & Cœptum perge, dixit, opus.
Senſimus: & cauſæ ſubitò patuere dierum.
Dum licet, & ſpirant flamine, navis eat.
Si qua tamen pars te de faſtis tangere debet,
Cæſar, in Aprili, quod tueare, habes.
Hic ad te magna deſcendit origine menſis,
Et ſit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cùm longum ſcriberet annum,
Vidit: & auctores rettulit ipſe ſuos.
Utque fero Martis primam dedit ordine ſortem,
Quod ſibi naſcendi proxima cauſa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente receptam
Alterius voluit menſis habere locum.
Principiúmque ſui generis, revolutáque quærens
Sæcula, cognatos venit adeſque deos.

Dar-

Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum?
Scilicet Electram concubuisse Jovi:
Hujus Erichthonius: Troi est generatus ab illo;
Assaracum creat hic, Assaracusque Capyn:
Proximus Anchises, cum quo commune paterna
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas (quintæ spectata per ignes)
Sacra, patremque humeris, altera sacra, tulit.
Venimus ad fatis aliquando nomen Iuli;
Unde domus Teucros Julia trahit avos.
Posthumus hinc, qui, quod silvis est natus in altis,
Silvius in Latio gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est, subit Alba Latinum;
Proximus est titulis Epitus, Albanus avis.
Ille dedit captæ repetita vocabula Troiæ.
Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumq; patris regnum post hunc Tiberinus haberet,
Dicitur in Thuscæ gurgite mersus aquæ;
Jam tamen Agrippam natum, Remulumq; nepotem
Viderat, in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos locus unde vocatus,
Mons quoque: post illum tradita regna Proci;
Quem sequitur dux Numitor germanus Amusi.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patrui Lausus: placet Ilia Marti;
Téque pari gemino junctæ Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque gerentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Néve secuturi possent nescire nepotes,
Tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
Auguror, à spumis est dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Græco rem nomine dici.
Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plena cum classe suorum:
Venerat Alcides, Graius uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: & tanto est Albula pota deo.
Dux quoque Neritius, testes Læstrygones exstant:
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tyberis ardi
Stabant: Argolicæ quæ posuere manus.
Venerat Atridæ fatis agitatus Halesus:
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adijce Trojanæ suasorem Antenora pacis,
Et generum Æsciden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Illiacis, & post Antenora flammis
Attulit Æneas in loca nostra deos.
Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent:

Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, noſtræ.
Me miſerum, Scythico quàm procul illa ſolo eſt!
Euge age tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas:
Non tibi ſunt mœſta ſæcra canenda lyra.
Quò non livor adit? ſunt qui tibi menſis honorem
Eripuiſſe velint invideantque Venus.
Nàm, quia Ver aperit tunc omnia, deuſáque cedit
Frigoris aſperitas, fœtáque terra patet;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum digniſſima temperat annum:
Illa tenet nullo regna minora deo:
Juráque dat cœlo, terræ, & natalibus undis;
Pérque ſuos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum eſt numerare) creavit:
Illa ſatis cauſas arboribúſque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum:
Et docuit jungi cum pare quemque ſua.
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, ſi levis abſit amor.
Cum mars trux aries cornu decertat: & idem
Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Depoſita ſequitur taurus feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne tremit.
Vis eadem, ſato quodcunque ſub æquore vivit,
Servat, & innumeris plicibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit ab illa
Vexerunt cultus mundáq; cura ſolo.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
Dicitur ad clauſas concinuiſſe fores:
Eloquiúmque fuit duram exorare puellam:
Próque ſua cauſa quiſque diſertus erat.
Mille per hanc artes notæ: ſtudióque placendi,
Quæ latuere prius, multa repetta ferunt.
Hanc quiſquam titulo menſis ſpoliare ſecundi
Audeat? à nobis ſit furor iſte procul.
Quid, quod ubiq; potens, templiſq; frequentibus acta,
Urbe tamen noſtra jus dea majus habet?
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat;
Cùm gemuit teneram cuſpide læſa manum,
Cœleſtéſque duas Trojano judice vicit.
(Ah nolim victas hoc meminiſſe deas!)
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Juleos Cæſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quàm ver, erat aptius ullum,
Vere nitent terræ: vere remiſſus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt,
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt:
Utque ſolet, Martii continuata ſuo eſt.

Vere

Vere monet curvas materna per æquora puppes
Ire, nec hibernas iam timuisse minas.
Rite deam colitis Latiæ matrésque nurúsque,
Et vos quis vittæ longáque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula demite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto jubet ipsa lavari:
Causáque cur jubeat, discite, certa subest.
Littore siccabat sudantes rore capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
Sensit, & opposita texit sua tempora myrto,
Tuta fuit facto; vósque referre jubet.
Discite nunc quare Fortunæ thura virili
Detis eo, gelida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas,
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut regat hoc, celétque viros, Fortuna virilis
Præstat: & hoc parvo thure rogata facit.
Nec pigeat tritum nivéo cum lacte papaver
Sumere, & expressis mella liquata favis.
Cùm primum cupido Venus est deducta marito:
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.
Illam supplicibus verbis placate: sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manet.
Roma pudicitiæ proavorum tempore lapsa est:
Cumeam, Veteres consuluistis anum.
Templa jubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido pulcherrima vultu
Respice: torque tuas diva tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpius in virides præcipitatur aquas.

NOx ubi transierit, cœlúmque rubescere primo
Cœperit, & tactæ rore querentur aves;
Semustámque facem vigilata nocte viator
Ponet & ad solitum rusticus ibit opus;
Pleiades incipient humeros relevare paternos;
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexus sex hinc venere deorum:
Nam Sterópen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonem, & te formosa Celæno:
Maian, & Electram, Taygetámque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit,
Pœnitet: & facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas
Non tulit: ante oculos oppositque manum.

TEr sine perpetuo cœlum versetur in axe,
Ter jungat Titan, térque resolvat equos,
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idææ festa patentis erunt.

Ibunt

Ibunt semimares, & inania tympana tundent,
Æráque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant: spectate Quirites.
Et fora Marte suo litigiosa vacent.
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca sono.
Da dea quam sciter, doctas Cybeleia neptes
Videt: & has curæ jussit adesse meæ.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur Dea magna sono,
Sic ego, sic Erato (mensis Cythereius illi
Cessit, quod teneri nomen amoris habet.)
Reddita Saturno sors hæc erat. Optime regum
A nato sceptris excutiere tuis,
Ille suam metuens, ut quæque erat edita prolem
Devorat: immersam visceribúque tenet.
Sæpè Rhea questa est toties fœcunda, nec unquam
Mater; & indoluit fertilitate sua.
Juppiter ortus erat pro magno teste vetustas
Creditur, acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum cœlesti gutture sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ida;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Æra deæ comites raucáque terga movent,
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit antè, modos.
Desierat, cœpi: Cur huic genus ære leonum
Præbent insolitas ad juga curva jubas?
Desieram, cœpit: Feritas mollita per illam
Creditur, id curru testificata suo est.
At cur turrifera caput est onerata corona?
An primis turres urbibus illa dedit?
Annuit. Unde venit, dixi, sua membra secandi
Impetus? ut tacui, Pieris orsa loqui.
Phryx puer in silvis facie spectabilis altis
Turrigeram casto junxit amore deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri,
Et dixit. Semper fac puer esse velis:
Ille fidem jussis dedit, & Si mentiar, inquit,
Ultima qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit, & in Nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit, hinc pœnas exigit ira deæ.
Naiada vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit, fatum Naiados arbor erat.

Hic

Hic furit: & credens thalami procumbere tectum,
Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et modò, Tollefaces, Remove, modò, verbera, clamat:
Sæpè Palæstinas jurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto.
Longáque in immundo pulvere tracta coma est.
Vóxque fuit, Merui: meritas do sanguine pœnas.
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc onus inguinis aufert,
Nulláque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hic, molléque ministri
Cædunt jactatis vilia membra comis?
Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
Reddita quæsiti causa furoris erat.
Hoc quoque dux operis moneas precor, unde petita
Venerit, an nostra semper in urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Idam
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cùm Trojam Æneas Italos portaret in agros,
Est dea sacriferas ponè secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua numina posci
Senserat: assuetis substiterat atque locis.
Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quinque
Vidit, & edomito sustulit orbe caput;
Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
Inspicit, inspectum tale fuisse ferunt.
Mater abest: matrem jubeo Romane requiras.
Cùm veniet casta est accipienda manu.
Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
Quæve parens abiit, quove petenda loco.
Consulitur Pæan, Divúmque arcessite matrem,
Inquit: in Idæo est invenienda jugo.
Mittuntur proceres, Phrygiæ tunc sceptra tenebat
Attalus: Ausonlis rem negat ille viris.
Mira canam, longo tremuit cum murmure tellus,
Et sic est adytis diva locuta suis:
Ipsa peti volui: nec sit mora: mittite volentem.
Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.
Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit:
Nostra eris, in Phrygios Roma referetur avos.
Protinus inhumeræ cædunt pinea secures
Illa, quibus fugiens Phryx plus usus erat.
Mille manus coëunt, & picta coloribus ustis
Cœlestum matrem concava puppis habet,
Illa sui per aquas fertur tutissima nati,
Longáque Phryxeæ stigma sororis adit:
Rhœteúmque capax, Sigeáque littora transit,
Et Tenedum, & veteres Eetionis opes.
Cycladas excipiunt, Lesbo post terga relicta,
Quaque Caristeis frangitur unda vadis.

Tran-

Transit & Icarium, laxas ubi perdidit alas
Icarus, & vastæ nomina fecit aquæ.
Tunc læva Creten, dextra Pelopeidas undas
Deserit: & Veneri sacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Acmonidésque solent:
Æquoráque Afra legit, Sardoáque regna sinistris
Respicit à remis, Ausoniámque tenet.
Ostia contigerat: qua se Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis eques, mistáque gravis cum plebe senatus,
Obvius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natique virique,
Quæque colunt sanctos virginitate focos.
Fe lula fune viri contento brachia lassant.
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu fuerat tellus: sitis usserat herbas:
Sedit limoso pressa carina vado:
Quisquis adest operi plus quam pro parte laborat.
Adjuvat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto,
Attoniti monstro stántque pavéntque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto,
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem: sed non est credita, rumor iniquus
Læserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatos vàriè prodisse capillos.
Obfuit: ad rigidos promptáque lingua sonos.
Conscia mens recti famæ mendacia ridet:
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hausit aquam;
Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.
Quicumque adspiciunt; mente carere putant.
Summissoque genu, vultus in imagine divæ
Figit, & hos edit crine jacente sonos:
Supplicis alma tuæ genitrix fœcunda deorum
Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor, si tu damnas: meruisse fatebor.
Morte luam pœnas judice victa dea.
Sed si crimen abest; tu nostræ pignora vitæ
Re dabis, & castas casta sequère manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit:
(Mira, sed in scena testificata loquor)
Mota dea est, sequiturq; ducem, laudárque sequendo:
Index lætitiæ fertur ad astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Atria dixerunt, unde sinister abit.
Nox aderat: querno religant in stipite funem,
Dántque levi somno corpora functa cibo.

Lux

Lux aderat: querno solvunt à stipite funem:
Antè tamen posito thura dedere foco.
Antè coronarunt puppem, sine labe juvencam
Mactarunt, operum, conjugiique rudem.
Est locus, in Tyberim qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis, dominam sacráque lavit aquis.
Exululant comites, furiosáque tibia flatur,
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit læto celeberrima vultu:
Credita vix tandem teste pudica dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena:
Sparguntur junctæ flore recente boves.
Nasica accepit: templi non perstitit auctor,
Augustus nunc est: antè Metellus erat.
Substitit hic Erato, mora fit. sic cætera quæro:
Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes?
Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait, dandæ mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineunt convivia, quæro.
Tunc magis indictas concelebrántque dapes.
Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit;
Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
Urbe forent nostra? cum dea (sensit enim)
Illa deos, inquit, peperit, cessere parenti,
Principiúmque dati mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidère, vocamus?
Cùm tantum à Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altáque Celenas,
Amnis it, insana, nomine Gallus, aqua:
Qui bibit inde, furit. procul hinc discedite, queis est
Cura bonæ mentis, qui bibit inde, furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In dominæ mensis? an sua causa subest?
Lacte mero veteres usi narrantur, & herbis:
Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
Candidus elixæ miscetur caseus herbæ:
Cognoscat priscos ut dea prisca cibos.

POstera cùm cœlo motis Pallantias astris
Fulserit: & niveos Luna levarit equos:
Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
Hac fortuna die Publica; verus erit.

TErtia lux (memini) ludis erit: hæc mihi quidam
Spectanti senior, contiguúsque loco:
Hæc ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior, officio præfuit ille meo.

Hanc

Hanc ego militia sedem, tu pace paratâ,
Inter bis quinos usus honore viros.
Plura locuturi subito subducimur imbre.
Pendula cœlestes Libra movebat aquas.
Antè tamen, quam summa dies spectacula sistat:
Ensifer Orion æquore mersus erit.
PRoxima victricem cùm Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum:
Circus erit pompa celeber numeróque deorum:
Primáque ventosis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi: non est opus indice causæ.
Sponte deæ munus, promeritúmque patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modo carpebant vivax è cespite gramen,
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est, bene erat, jam glande re-
Duráq; magnificas quercus habebat opes. (perta:
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum præbere coëgit:
Tunc primum soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybis jam massa placebat.
Heu heu perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres læta est, & vos orate coloni
Perpetuam pacem pacificúmque ducem.
Farra deæ, micæque licet salientis honorem
Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et si thura aberunt; unctas accendite tædas.
Parva bonæ Cereri, sint modo casta placent.
A bove succincti cultros removete ministri:
Bos aret: ignavam sacrificare suem.
Aptа jugo cervix non est feriendа securi,
Vivat, & in dura sæpè laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognoscès: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor,
Trinacris, à positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri multas ea possidet urbes,
In quibus est culto fertilis Enna solo.
Frigida cœlestum matres Arethusa vocarat,
Venerat ad sacras & dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosâ locus est, ad spergine musta
Uvidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictáque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit: Comites accedite, dixit,
Et mecum plenos flore referte sinus.

Præda

Præda puellares animos oblectat inanis,
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lentocalathos è vimine textos:
Hæc gremium: laxos degravat illa sinus,
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ:
Illa papavereas subsecat ungue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars thyma, pars rorem, pars melilotos amant.
Plurima lecta rosa est, sunt & sine nomine flores:
Ipsa crocos tenues liliaque alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur,
Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, & visum patruus velociter aufert:
Regnáque cæruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io carissima mater
Auferor, ipsa suos abscideráque sinus.
Panditur interea Diti via: namque diurnum
Lumen inassueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatæ flore ministræ,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.
Et clamata silet, montes ululatibus implent,
Et feriunt mœsta pectora nuda manu.
Attonita est plangore Ceres (modo venerat Ennam)
Nec mora, Me miseram, filia, clamat, ubi es?
Mentis inops rapitur, ut quas audire solemus
Threïcias fusis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapto,
Et quærit fœtus per nemus omne suos;
Sic dea, nec retinet gemitus, & concita cursu
Fertur, & è campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,
Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies arioris summa fuisset,
Si non turbassent signa reperta suet.
Jamque Leontinos Anisenáque flumina cursu
Præterit; & tepas herbifer Aci tuas:
Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi:
Et te vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygiam, Megareáque, Pantagiénque,
Quaque Simethæas accipit æquor aquas:
Antráque Cyclopum postis exusta caminis:
Quique locus curvæ nomina falcis habet:
Himeráque, & Didymen, Agrigentáq; Tauromenónq;
Sacrarúmque Melam pascua læta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapsonq; & Heloria Tempe,
Quaque jacet Zephyro semper apertus Eryx.
Jámque Pelorladen, Lilybæáque, jamque Pachynon
Lustrarat; terræ cornua prima suæ.
Quacumque ingrediturmiseris loca cuncta querelis
Implet: ut amissum cum gemit ales Iryn.

Pqréne

Pérque vices,modò Perſephone,modò Filia,mater
Clamat,& alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Perſephone Cererem,nec filia matrem
Audiit: & alternis nomen utrumque perit.
Unáque paſtorem vidiſſet an arva colentem,
Vox erat: Hac greſſus ecqua puella tulit?
Jam color unus inest rebus,tenebriſque teguntur
Omnia,jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoëos Ætna:
Cujus anhelatis ignibus ardet humus:
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris ſacris nunc quoque tæda datur.
Eſt ſpecus exeſi ſtructura pumicis aſper;
Non homini facilis,non adeunda feræ:
Quo ſimul ac venit frænatos curribus angues
Junxit,& æquoreas ſicca pererrat aquas.
Effugit ad Syrteis,& te Zanclæa Charibdis,
Et vos Niſæi naufraga monſtra canes,
Hadriacumque patens latè,bimaremque Corinthum.
Sic venit ad portus,Attica terra,tuos.
Hic primum gelido ſedit mœſtiſſima ſaxo.
Illud Cecropidæ nunc quoque triſte vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et lunæ patiens,& pluvialis aquæ.
Fors ſua cuique loco eſt,qui nunc Cerealis Eleuſis
Dicitur,hic Celei rura fuere ſenis.
Ille domum glandes excuſſáque mora rubetis
Portat,& arſuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat:
Mater,ait virgo (mota eſt dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata locis?
Perſtitit & ſenior,quamvis onus urget: & orat
Tecta ſuæ ſubeat quantulacumque caſæ.
Ille negat,(ſimularat anum,mitráque capillos
Preſſerat) inſtanti talia dicta refert:
Soſpes eas ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanto ſors tua ſorte mea eſt!
Dixit: &,ut lacrymæ (neq; enim lacrymare deorum
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus; (eſt)
Flent pariter,molles animis virgoque ſenexque.
E quibus hæc juſti verba fuere ſenis:
Sic tibi,quam raptam quæris ſit filia ſoſpes:
Surge: nec exiguæ deſpice tecta caſæ.
Cui dea ſic inquit; Sciſti qua cogere poſſes.
Séque levat ſaxo,ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat,quàm ſit ſibi filius æger,
Nec capiat ſomnos,invigilétque malis.
Illa ſoporiferum,parvos inſtura penates,
Colligit agreſti lene papaver humo.

Dum

Dum legit; oblito fertur gustasse palato:
Longamque imprudens exsoluisse famem.
Quæ quia principio posuit jejunia noctis;
Tempus habent mensæ sidera visa sibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena,
Jam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata (mater Menalina vocatur)
Jungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit, subitasque vident in corpore vires:
Tantus cœlesti venit ab ore vigor.
Tota domus læta est, hoc est, matérque patérque
Natáque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomáque & in ceris aurea mella suis.
Abstinet alma Ceres, somnique papavera causas,
Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.
Noctis erat medium, placidique silentia somni,
Triptolemum gremio sustulit illa suo:
Terque manu permulsit eum: tria carmina dixit:
Carmina mortali non referenda sono:
Inque foco corpus pueri vivente favilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stultè pia mater: & amens,
Quid facis? exclamat: membráque ab igne rapit.
Cui dea; Dum non es, dixit, scelerata, fuisti:
Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
Et seret, & culta præmia tollet humo.
Dixit; & egrediens nubem trahit, inque dracones
Transit: & aliféro tollitur axe Ceres.
Sunion expositum, Pirææque tuta recessu
Linquit, & in dextrum quæ jacet ora latus.
Hinc init Ægæum, quo Cycladas adspicit omnes:
Ioniúmque capax, Icariúmque legit:
Pérque urbes Asiæ longum petit Hellespontum:
Diversúmque locis alta pererrat iter.
Nam modò thurilegos Arabas, modò despicit Indos
Hinc Libs, hinc Meroe, siccaque terra subest.
Nunc adit Hesperios, Rhenū, Rhodanúmq; Padumq;
Teque futuræ parens Tibri potentis aquæ.
Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
Præteritus Ceteri nullus in orbe locus.
Errat & in Cœlo: liquidique immania ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellæ (namque omnia nosse potestis,
Æquoreas numquam cùm subeatis aquas)
Persephonen natam miseræ monstrate parenti.
Dixerat: huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est, Solem de virgine rapta
Consule; qui latè facta diurna videt.

Sol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum, sic est affata Tonantem:
(Maximáque in vultu signa dolentis erant)
Si memor es de quo mihi sit Proserpina nata;
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato, sola est injuria facti
Cognita commissi: præmia raptor habet.
At neque Persephone digna est prædone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
Quam nunc te cœli sceptra tenente tuli?
Verùm impunè ferat? nos hæc patiemur inultæ?
Reddat, & emendet facta priora novis.
Juppiter hanc lenit, factúmque excusat amore,
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior: posita est mihi regia cœlo:
Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
Státque semel juncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
Sin minus; Inferni conjugis uxor erit.
Tartara jussus adit sumptis Caducifer alis:
Spéque redit citius, visáque certa refert.
Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
Punica quæ in lentò cortice poma tegunt.
Non secus indoluit, quàm si modò rapta fuisset,
Mœsta parens, longa vixque refecta mora est.
Atque, Ita nec nobis cœlum est habitabile, dixit:
Tartareâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus nisi Juppiter esset,
Bis tribus ut cœlo mensibus illa foret.
Tunc demum vultúmque Ceres, animúmque recepit,
Imposuítque suæ spicea serta comæ;
Largáque provenit cessatis messis in arvis,
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris usus abest.

OCcupat Aprileis Idus cognomine Victor
Juppiter: hæc illi sunt data templa die,
Hac quoque, ni fallor populo dignissima nostro
Atria Libertas cœpit habere sua.

LUce secutura tutos pete, navita, portus:
Ventus ab occasu grandine mixtus erit.
Sit licet, & fuerit; tamen hæc Mutinensia, Cæsar
Grandine militia contudit arma sua.

TErtia post Veneris cùm lux surrexerit Idus:
Pontifices sorda sacra litate bove.
Sorda ferens bos est, fœcundáque dicta ferendo:
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.

Nunc

Nunc gravidâ pecus est: gravidæ quoq; semine terræ.
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis: ter denas curia vaccas
Accipit: & largo sparsa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
Sectáque fumoſis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos quæ natu maxima virgo eſt:
Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numa, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modò ſiccus erat gelidis aquilonibus annus,
Nunc ager aſſidua luxuriabat aqua.
Sæpè Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnáque naſcendo ſæpè necabat ovem.
Silva vetus nulláque diu violata ſecuri
Stabat: Menalio ſacra rellcta deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus, hîc geminas rex Numa maſtat oves.
Prima cadit Fauno: leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontana ſpargitur unda,
Bis ſua faginea tempora fronde tegit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis annulus ullus ineſt.
Veſper ubi eſt; tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba deo.
Interea placidam rediinita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt: ovúmque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia verba toro:
Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum:
Dat ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies: Numa viſa revolvit:
Et ſecum ambages cæcáque viſa refert.
Expedit errantem nemori gratiſſima conjux,
Et dixit, Gravidæ poſceris exta bovis.
Exta bovis gravidæ dantur, fœcundior annus
Provenit, & fructum terra pecúſque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Juſſit, & admiſſos præcipitavit æquos;
Ut titulum imperii quamprimum luce ſequenti
Auguſto juveni proſpera bella darent.

SEd iam præteritas ubi quartus Lucifer Idus
Reſpicit, hac Hyades Dorida nocte ſecus.
Tertia poſt Hyadas cùm lux erit orta remotas,
Carcere partitos circus habebit equos.
Cur igitur miſſæ junctis ardentia tædis
Terga ferant vulpes, cauſa docenda mihi eſt.

Frigida Carſeolis nec olivis apta ferendis
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam,
Parva, ſed aſſiduis humida ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus ædes:
Dempſerat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & hæc narrare ſolebat;
Unde meum præſens inſtrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campúmque oſtendit) habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum: ſive uſus aratri,
Seu curvæ falcis, ſive bidentis erat.
Hæc modò verrebat ſtantem tibicine villam:
Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos,
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen aſſiduis exercet brachia telis,
Adverſúſque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in ævo:
Addiderátque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi vulpem in convalle ſalicti:
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipula ſcenóque involuit, & ignes
Admovet: urentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit veſtitos meſſibus agros;
Damnoſis vires ignibus aura dabat. (tam
Factum abiit, monumenta manent: nam dicere cer-
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat pœnas genus hoc, Cerealibus ardet:
Quóque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.

PRoxima cum veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis,
Te duce lanigeri pecoris qui perdidit Hellen
Sol abit: egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus, non eſt cognoſcere promptum:
Pars prior apparet: poſteriora latent.
Seu tamen eſt taurus, ſive hoc eſt fœmina ſignum;
Junone invitâ munus amoris habet.

NOx abiit, oriturque aurora, Pallilia poſcor.
Non poſcor fruſtra: ſi favet alma Pales.
Alma Pales faveas paſtoria ſacra canenti,
Proſequúor officio ſi tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerem ſtipulámque fabalem
Sæpe tuli plena, februa toſta, manu.
Certè ego tranſilii poſitas ter in ordine flammas,
Udaque rorales laurea miſit aquas.
Mota dea eſt; operique favet: navalibus exit
Puppis, habent ventos jam mea vela ſuos.
I, pete virgineâ populus ſuffimen ab ara:
Veſta dabit. Veſtæ munere purus eris.

San-

Sanguis equi ſuffimen erit, vitulique favilla.
Tertia res duræ culmen inane fabæ.
Paſtor oves fatuas ad prima crepuſcula luſtret.
Unda prius ſpargat, virgaque verrat humum,
Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis,
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant puro de ſulfure fumi,
Tectaque fumanti ſulfure balet ovis.
Ure mares oleas, tædamque herbaſque Sabinas,
Et crepet in mediis laurus aduſta focis.
Libaque de millo milli ſiſcella ſequatur:
Ruſtica præcipuè eſt hoc dea læta cibo.
Adde dapes in utrumque ſuas; dapibuſque refectus
Silvicolam tepido lacte precare Palen,
Conſule, dic, pariter pecori, pecoriſque magiſtris:
Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacra,
Pabulaque è buſtis inſcia carpſit ovis;
Si nemus intravi vetitum, noſtriſve fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, ſemicaperque deus;
Si mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Unde data eſt ægræ ſiſcina frondis ovi;
Da veniam culpæ: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti ſano ſuppoſuiſſe pecus.
Ne noceat turbaſſe lacus, ignoſcite Nymphæ;
Mota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu dea pro nobis fontes fontanáque placa
Numina, tu ſparſos per nemus omne deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum medio cùm premit arva die.
Pelle procul morbos, váleant hominéſque gregéſque,
Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Néve minus multas redigam quàm mane fuerunt
Néve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames; herbæ, frondéſque ſuperſint,
Quæque lavent artus, quæque bibantur aquæ.
Ubera plena premam, referat mihi caſeus æra,
Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries, conceptaque ſemina conjux
Reddat, & in ſtabulis multa ſit agna meis.
Lanaque proveniat nullas læſura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor eveniant: & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominæ grandia liba Pali.
His dea placanda eſt: hæc tu converſus ad ortus
Dic quater, & vivo perlue rore manus.
Dum licet, oppoſita velut i cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque ſapam,
Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Expositus mos est: moris mihi restat origo.
Turba facit dubium; cœptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiúmque metalli
Excoquit, idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo, discordes ignis & unda dei;
Junxerunt elementa patres; aptúmque putarunt
Ignibus & sparsa tingere corpus aqua.
An, quod in his vitæ causa est, hæc perdidit exul:
His nova fit conjux: hæc duo magna putant.
(Vix equidem credo) sunt qui Phaëthonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum saxis pastores saxa ferebant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem periit: stipulis excepta secunda est:
Hoc argumentum flamma Pallis habet.
An magis hunc morem pietas Æneia fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Hoc tamen est vero propius: cùm condita Roma est,
Transferri jussos in nova tecta lares:
Mutantésque domum tectis agrestibus ignem,
Et cessaturæ suppositisse casæ:
Per flammas saliisse pecus, saliisse colonos:
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locum vati casus facit, urbis origo
Venit, ades factis magne Quirine tuis.
Jam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & mœnia ponere utrique
Convenit, ambigitur nomina ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium est: experiamur aves.
Res placet. alter init nemoroli saxa Palati:
Alter Aventini mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine: pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
Fossa fit ad solidum: fruges jaciuntur in ima,
Et de vicino terra petita solo.
Fossa repletur humo, plenæque imponitur ara,
Et novus accenso fungitur igne focus.
Inde premens stivam designat mœnia sulco,
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc regis: Condenti Juppiter urbem,
Et genitor Mavors, Vestáque mater ades:
Quóque pium est adhibere deos, advertite cuncti:
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ætas, dominæque potentia terræ:
Sitque sub hoc oriens occidúsque dies.

Ille

Ille precabatur, tonitru dedit omnia lævo
Juppiter: & lævo fulmina missa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives,
Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
Sintque Celer curæ dixerat ista tuæ.
Néve quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora, transiliit, retro Celer occupat ausum.
Ille premit duram sanguinolentus humum.
Hæc ubi rex didicit: lacrymas introrsus obortas
Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exempláque fortia servat,
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
Sustinet, & pietas dissimulata patet:
Oscula áque applicuit posito suprema feretro:
Atque ait, Invito frater adempte vale.
Arsurósque artus unxit: fecere quod ille
Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tunc juvenes nondum facti flevere Quirites:
Ultima plorato subdita flamma rogo est.
Urbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
Victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: & sis sub magno Cæsare semper:
Sæpè etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
Omnia sint humeris inferiora tuis.

DIcta Pales nobis, idem Vinalia dicam.
Una tamen media est inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite thure dato formam, populique favorem:
Poscite blanditias, dignáque verba loco.
Cúmque sua dominæ date grata sisymbria myrto:
Textáque composita juncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet, à Siculo nomina colle tenet.
Utque Syracusias Arethusidas abstulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus est translata Sibyllæ,
Inque suæ stirpis maluit urbe coli.
Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
Quæritis, & quare sit Jovis ista dies.
Turnus, an Æneas Latiæ gener esset Amatæ,
Bellum erat: Hetruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat, sumptísque ferox Mezentius armis,
Et vel equo magnus, vel pede major erat.

Quem Rutuli Turnúſque ſuis adſciſcere tentant
Partibus, hæc contra dux ita Tuſcus ait;
Stat mihi non parvo virtus mea, vulnera teſtor,
Armáque quæ ſparſi ſanguine ſæpè meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
Præmia, de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operæ veſtrum dare: vincere noſtrũ,
Quam velit Æneas iſta negata mihi!
Annuerant Rutuli: Mezentius induit arma:
Induit Æneas: alloquitúrque Jovem:
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia regi,
Juppiter è Latio palmite muſta feres.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus calcatis ſordibus uvis:
Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc eſt Vinalia. Juppiter illa
Vendicat: & feſtis gaudet ineſſe ſuis.
SEx ubi quæ reſtent, luces Aprilis habebit?
In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quæres Athamantidos Helles:
Signáque dant imbres; exoritúrque Canis.
Hæc mihi Numento Romam cum luce redirem,
Obſtitit in media candida turba via.
Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus acceſſi: ritus ne neſcius eſſem,
Edidit hæc flamen verba, Quirine, tuus:
Aſpera Rubigo parcas Cerealibus herbis,
Et tremat in ſumma lene cacumen humo.
Tu ſata ſideribus cœli nutrita ſecundis
Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
Vis tua non levis eſt quã tu fruménta notaſti;
Mœſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu;
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit udos.
Tunc locus eſt iræ diva timenda tuæ.
Parce precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer;
Néve noce cultis: poſſe nocere ſat eſt.
Nec teneras ſegetes: ſed durum amplectere ferrum:
Quodque poteſt alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes:
Nil opus eſt illis: otia mundus agat.
Sarcula nunc, duruſque bidens, & vomer aduncus
Ruris opes niteant, inquinet arma ſitus.
Conatuſque aliquis vagina ducere ferrum;
Adſtrictum longa ſentiat eſſe mora.
At tu ne viola Cererem ſemperquè colonus
Abſenti poſſit ſolvere vota tibi.

Dixerat

Dixerat à dextra villis mantile solutis:
Cúmque meri patera thuris acerra fuit.
Thura focis vinúmque dedit, fibráque bidentis:
Turpiáque obscœnæ vidimus exta canis.
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima quæris:
(Quæsieram) Causam percipe, flamen, ait:
Est Canis (Icariùm dicunt) quo sidere moto
Tosta sitit tellus, præcipitúrque seges.
Pro Cane sidereo canis hic imponitur aræ:
Et, quare fiat, nil nisi nomen habet.

CUm Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter jubar orbe suum,
Mille venit variis florum dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Maias festum florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert Vesta diem: cognati Vesta recepta est
Limine, sic justi constituere patres.
Phœbus habet partem: Vestæ pars altera cessit:
Quod supereſt illis, tertius ipse tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus, æternos tres habet una deos.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER V.

QUæritis unde putem Maio data nomina Mensi.
Non satis est liquidò cognita causa mihi.
Ut stat, & incertus qua sit sibi nescit eundum;
Cùm videt ex omni parte viator iter;
Sic, quia posse datur diversas reddere causas;
Quò ferar ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusæi signa tenetis equi.
Dissensere deæ: quarum Polyhymnia cœpit
Prima, silent aliæ: dictáque mente notant.
Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
Inq; novas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, & æquora traxit:
At cœlum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
Et vos lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu cœlo, neque cætera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honor.
Sæpè aliquis solio, quod tu Saturne tenebas,
Ausus de media plebe sedere deus.
Et latus Oceano quisquam deus advena junxit,
Tethys & extremo sæpè recepta loco est.
Donec Honor, placidóque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Majestas, quæ mundum temperat omnem:
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo
Aurea purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor & Metus: omne videres
Numen ad hanc vultus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
Fit pretium dignis: nec sibi quisque placet.

Hic

Hic ſtatus in cœlo multos permanſit in annos:
Dum ſenior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus immania monſtra Gigantes
Edidit, auſuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma movete deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de cœli jaculatus Juppiter arce
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa deorum
Reſtat: & ex illo tempore culta manet.
Aſſidet inde Jovi, Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et præſtat ſine vi ſceptra tenenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii tempore quiſque ſuo.
Illa patres in honore ſuo matréſque tuetur:
Illa comes pueris virginibuſque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia, dicta probarunt
Clioque & curvæ ſcita Thaleia lyræ.
Excipit Uranie: fecere ſilentia cunctæ:
Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.
Martis opus juvenes animoſaque bella gerebant:
Et pro dis aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis
Conſilio patriæ ſæpè ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc curia ſeros:
Nomen & ætatis mite ſenatus habet.
Jura dabat populo ſenior: finitáque certis
Legibus eſt ætas; unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipſis,
Ibat: & interior, ſi comes unus erat.
Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere? cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit; ſelectáque corpora patres
Dixit: ad hos urbis ſumma relata novæ eſt.
Hinc ſua majores tribuiſſe vocabula Maio
Tangor, & ætati conſuluiſſe ſuæ.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da Romule menſem
Hunc ſenibus; nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve propoſiti pignus ſucceſſit honoris:
Junius à juvenum nomine dictus adeſt.
Tunc ſic neglectos hedera redimita capillos,
Prima ſui cœpit Calliopeia chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.

Hinc

Hinc ſata Pleione cum cœlifero Atlante
Jungitur, ut fama eſt, Pleiadaſque parit.
Quarum Maia ſuas forma ſuperaſſe ſorores
Traditur, & ſummo concubuiſſe Jovi.
Hæc enixa jugo cupreſſiferæ Cyllenes
Æ herium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonq; rapax, & Mænalus ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exſul ab Arcadia Latios Evander in agros
Venerat: impoſitos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma eſt, orbis caput: arbor, & herbæ
Et paucæ pecudes, & caſa rara fuit.
Quò poſtquam ventum eſt, Conſiſtite, præſcia mater,
Nam locus imperii res erit iſtud, ait.
Et matri, & vati paret Nonacrius heros,
Inque peregrina conſtitit hoſpes humo.
Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis
Hæc docuit gentes, alipediſque deo.
Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis,
Cùm luſtrant celebres vellera ſecta vias.
At tu maternodonaſti nomine menſem
Inventor curvæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua eſt: ſeptena putaris
Pleiadum numero fila dediſſe lyræ.
Hæc quoque dicerat: laudata eſt voce ſororum,
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adſit,
Nullaque laudetur pluſve minuſve mihi.

A Jove ſurgat opus: prima mihi nocte videnda
Stella eſt in cunas officioſa Jovis.
Nascitur Oleniæ ſidus pluviale Capellæ:
Illa dati cœlum præmia lactis habet.
Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in ſilvis occuluiſſe Jovem.
Hoic fuit Hœlorum mater formoſa duorum
Inter Dictæos conſpicienda greges;
Cornibus aereis: atque in ſua terga recurvis:
Ubere, quod nutrix poſſet habere Jovis.
Lac dabat illa deo, ſed fregit in arbore cornu,
Truncáque dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe: cinxitque decentibus herbis,
Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille ubi res cœli tenuit, ſolióque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat;
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quæ dominæ nunc quoque nomen habent.
Præſtitibus Maiæ Laribus videre Kalendæ
Aram conſtitui, parváque ſigna deûm.
Vovcrat illa quidem Curius, ſed longa vetuſtas
Diruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.

Cauſa

Cauſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
Quod præſtant oculis omnia tua ſuis.
Stant quoq; pro nobis, & præſunt mœnibus urbis,
Et ſunt præſentes, auxiliúmque ferunt.
Et canis ante pedes ſaxo fabricatus eodem
Stabat. Quæ ſtandi cum Lare cauſa fuit?
Servat uterque domum: domino quoq; fidus uterque:
Compita grata deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Dianía fures:
Pervigilántque Lares, pervigilántque canes.
Bina gemellorum quærebam ſigna deorum
Uſibus annoſæ facta caduca moræ:
Mille Lares geniúmque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & vici numina trina colunt.
Quò feror? Auguſtus menſis mihi carminis hujus
Jus habet: interea diva canenda Bona eſt.
Eſt moles nativa loco (res nomina fecit)
Appellant ſaxum: pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ regna dediſſis aves.
Templa patres illic oculos exoſa virúles
Leniter acclivi conſtituere jugo.
Dedicat hæc veteris Clauſorum nominis hæres
Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit, ne non imitata maritum
Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.

POſtera cùm roſeam pulſis Hyperionis aſtris
In matutinis lampada tollet equis;
Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
Candidáque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducent obſcura crepuſcula noctem,
Pars Hyadum toto de grege nulla latet:
Ora micant Tauri, ſeptem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriſſe putat: pars credidit eſſe
Tethyos has neptes, Oceánique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas humeros oneratus Olympo;
Cum ſatis eſt forma conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani maturis nixibus Æthra
Edidit, & Nymphas; ſed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo eſt, pavidos formidine cervos
Terret, & eſt illi præda benigna lepus.
At poſtquam virtus annis adolevit, in apros
Audet, & hirſutas cominus ire leas.
Dúmque petit latebras fœtæ catuloſque leænæ,
Ipſe fuit Libycæ præda cruenta leæ.
Mater Hyan, & Hyan mœſtæ flevere ſorores,
Cervicémque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum:
Illa dedit cœlum, nomina fecit Hyas.

Mater

Mater ades florum, ludis celebranda jocosis;
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Apr illi: transis in tempora Maii.
Alter te fugiens, cùm venit alter, habet.
Cum tua sint: cedantque tibi confinia mensum;
Convenit in laudes ille vel ille tuas.
Circus in hunc exit, clamatáque palma theatris:
Hoc quoque cum circi munere carmen eat.
Ipsa doce quæ scis, hominum sententia fallax.
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondet diva rogatis:
Dum loquitur, vernas afflat ab ore rosas.
Chloris eram, quæ Flora vocor, corrupta Latino
Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, grave est narrare modestæ:
Sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat: errabam: Zephyrus conspexit: abibam.
Insequitur: fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
Ausus Erichthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
Inq; meo non est ulla querela toro.
Vere truor semper: semper nitidissimus annus.
Arbor habet frondes; pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris;
Aura favet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoso flore maritus:
Atque ait: Arbitrium tu dea floris habe.
Sæpè ego digestos volui numerare colores:
Nec potui, numero copia major erat.
Roscida cùm primum foliis excussa pruina est,
Et variæ radiis intepuere comæ:
Conveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus accedunt Charites, nectúntque coronas,
Sertáque cœlestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes,
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de sanguine florem:
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos Narcisse per hortos:
Infelix, quod non alter, & alter eras!
Quid Crocon, aut Acin referam, Cinyraque creatum
De quorum per me sanguine surgit honor?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
Juppiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, nata sine matre Minerva,
Officio doluit non eguisse suo.

Ibat,

Ibat,ut Óceano quereretur facta mariti:
Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi: Quid te, Saturnia,dixi,
Attulit? exponit quem petat illa locum.
Addidit & causam,verbis solabar amicis:
Non,inquit,verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto conjugis usu;
Juppiter,& solus nomen utrumque tenet
Cur ego desperem fieri sine conjuge mater,
Et parere intacto,dummodo casta,viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris,
Et freta,Tartareos excutiámque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
Nescio quid Nymphe posse videris,ait.
Ter volui promittere opem,ter lingua retenta est:
Ira Jovis magni causa timoris erat.
Fer precor auxilium,dixit: celabitur auctor.
Et Stygiæ numen testificabor aquæ.
Quod petis Oleniis,inquam,mihi missus ab arvis
Flos dabit: est hortis unicus ille meis.
Qui dabat hoc,dixit,sterilem quoq;tange juvencam,
Mater erit. tetigi: nec mora,mater erat.
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
Tangitur: & tacto concipit illa sinu.
Jámque gravis Thracen,& læva Propontidos intrat,
Fitque potens voti: Marisque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis,Habeto
Tu quoque Romulea,dixit,in urbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
Esse putes,tangit numen & arva meum.
Si bene floruerint segetes;erit area dives.
Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ; nitidissimus annus:
Poma quoque eventum temporis hujus habent.
Flore semel læso pereunt vicinque fabæque:
Et pereunt lentes,advena Nile, tuæ:
Vina quoque in magnis operosè condita cellis
Florent: & nebulæ dolia summa tegunt.
Mella meum munus; volucres ego mella daturas,
Ad violam,& cythisos,& thyma cana voco.
Nos quoq;idem facimus:tunc cum juvenilibus annis
Luxuriant animi,corporáque ipsa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar,at illa:
Jus tibi dicendi est,si qua requiris,ait.
Dic dea,respondi,ludorum quæ sit origo.
Vix bene desieram; retrulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant:
Aut pecus,aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples,hinc ipsa pecunia dicta est,
Sed jam de vetito quisque parabat opes.

Venerat

Venerat in morem populi, depascere saltus;
Idque diu licuit, poenáque nulla fuit.
Vindice servabat nullo sua publica vulgus,
Jámque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad ædiles perducta licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: multám subiere nocentes:
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data est ex parte mihi, magnóque favore
Victores, ludos instituere novos.
Parte locant clivi, qui tunc erat ardua rupes:
Utile nunc iter est: Publiciúmque vocant.
Annua crediderám spectacula facta; negavit:
Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoq; tangit honor: festis gaudemus, & aris;
Turbáque cœlestes ambitiosa sumus.
Sæpè deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Jovem vidi, cùm jam sua mittere vellet
Fulmina; thure dato sustinuisse manum.
At si negligimur, magnis injuria pœnis
Solvitur & justum præterit ira modum.
Respice Thestiaden: flammis absentibus arsit.
Causa est, quod Phœbes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden: eadem dea tela tenebat.
Virgo est: & spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem,
Cùm consternatis diripereris equis.
Longa referre mora est collecta oblivia damnis.
Me quoque Romani præteriere patres.
Quid facerem, per quod fierem manifesta doloris?
Exigerent nostræ qualia damna notæ?
Excidit officium tristi mihi: nulla tuebar
Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres.
Filáque puniceæ languida facta croci.
Sæpè mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ: venti nocuere protervi.
Florebant segetes: grandine læsa seges.
In spe vitis erat: cœlum nigrescit ab austris,
Et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira:
Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere patres: &, si bene floreat annus;
Numinibus nostris annua festa vovent.
Annuimus votis, consul cum consule ludos
Postbumio Lænas persolu ere mihi.
Quærere conabar, quare lascivia major
His foret in ludis, liberiorque jocus:

Sed

Sed mihi succurrit: numen non esse severum,
Aptáque deliciis munera ferre deam.
Tempora futilibus cinguntur tota coronis,
Et latet injectis splendida mensa rosis.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
Cantat, habent unctæ mollia serta comæ.
Nulla coronatá peraguntur seria fronte,
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
Donec eras mistus nullis Acheloë racemis;
Gratia sumendæ non erat ulla rosæ.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam
Ex Ariadnæo sidere nosse potes.
Scena levis decet hanc: non est, mihi credite; non est
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
Non ex difficili cognita causa fuit.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebeio sacra patere choro.
Et monet ætatis specie, dum floreat, uti:
Contemnunt spinam: cùm cecidere rosæ.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albæ;
Sic est hæc cultu versicolore docens?
An quia maturis albescit messis aristis?
Et color & species floribus omnis inest?
Annuit: & motis flores cecidere capillis;
Decidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant: quorum me causa latebat,
Cùm sic errores abstulit illa meos:
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina sunt nostros visa decere dies:
Vel quia flos est hebeti nec flamma colore,
Atque oculos in se splendor uterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Convenit, à vero tertia causa venit.
Est breve præterea de quo mihi quærere restat,
Si liceat, dixi: dixit & illa, Licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis
Imbelles capreæ, sollicitusque lepus?
Non sibi respondit, silvas cessisse: sed hortos,
Arváque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat: tenues secessit in auras.
Mansit odor: posses scire fuisse deam.
Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo;
Sparge precor donis pectora nostra tuis.

NOcte minus quarta promet sua sidera Chiron
Semivir, & flavi corpore mistus equi.
Pelion Hæmoniæ mons est obversus in austros:
Summa virens pinu, cætera quercus habet.

Phillyrides tenuit; saxo stant antra vetusto.
Quæ justum memorant incoluisse senem.
Ille manus olim missuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exhausta parte laborum,
Jussáque restabant ultima penè viro.
Stare simul casu Trojæ duo fata videres,
Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hospitio juvenem Philyreius heros:
Et causam adventus hic rogat, ille docet.
Respicit interea clavam spoliumque leonis:
Virque ait his armis, armáque digna viro.
Nec se, quin horrens auderent tangere setis
Vellus, Achillæ continuere manus.
Dumque senex tractat squallentia tela venenis;
Excidit, & lævo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque è vulnere ferrum:
Et gemit Alcides, Hæmoniusque puer.
Ipse tamen lectas Pegasæis collibus herbas
Temperat, & vana vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem: penitusque recepta
Ossibus, & toto corpore pestis erat.
Sanguine Centauri Lernæ sanguis Echidnæ
Mistus, ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat ut ante patrem lacrymis perfusus Achilles:
Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
Sæpè manus ægras manibus fingebat amicis:
Morum, quos fecit, præmia doctor habet.
Oscula sæpè dedit: dixit quoque sæpè jacenti:
Vive precor; nec me care relinque pater.
Nona dies aderat cùm tu justissime Chiron
Bis septem stellis corpora cinctus eras.

Hunc lyra curva sequi cuperet, sed idonea nondū
Est via, nox aptum tertia tempus erit.
Scorpius in cœlo, cum eras lucescere Nonas
Dicimus, à media parte videndus erit.
Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
Ter dederint Phœbo sidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior: nec adhuc pia Februa norant,
Nec tu dux mensum Jane biformis eras.
Jam tamen exstincto cineri sua dona ferebant,
Compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat Maius majorum nomine dictus:
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media est; somnósque silentia præbent,
Et canis, & variæ conticuistis aves;
Ille memor veteris ritus, timidúsque deorum
Surgit, habent gemini vincula nulla pedes:

Sig-

Signáque dat digitis medio cum pollice junctis:
Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
Cúmque manus purè fontána perluit unda;
Vertitur,& nigras accipit ore fabas.
Aversúsque jacit: sed dum jacit, Hæc ego mitto:
His,inquit,redimo méque meósque fabis.
Hæc novies dicit,nec respicit,umbra putatur
Colligere,& nullo terga vidente sequi.
Rursus aquam tangit, Temesǽque concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit novies,Manes exite paterni:
Respicit,& purè sacra peracta putat,
Dicta sit unde dies,quæ nominis extet origo,
Me fugit, ex aliquo est inveniенda deo.
Pleiade nate,mone virga venerande potenti:
Sæpè tibi est Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer.Accipe causam
Nominis. ex ipso est cognita causa deo.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci justa soluta Remo:
Faustulus infelix & passis Acca capillis
Spargebant lacrymis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mœsti,
Utque erat,in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri pársque altera voti
Cernite sim qualis,qui modò talis eram.
Qui modò si volucres habuissem regna jubentes;
In populo potui maximus esse meo:
Nunc sum elapsa rogi flammis & inanis imago.
Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu ubi Mars pater est? si vos modò vera locuti,
Uberáque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit,manui hunc temeraria civis
Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Sæve Celer crudelem animam per vulnera reddas:
Utque ego,sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater,pietas æqualis in illo est.
Quod potuit,lacrymas manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrymas,per vestra alimenta rogate,
Ut celebrem nostro signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt,& brachia tendunt.
Lubrica prensantes effugit umbra manus.
Ut secum fugiens somnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris uterque ferunt:
Romulus obsequitur,hucémque Remuria dixit
Illam,qua positis justa feruntur avis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
Littera,quæ toto nomine prima fuit.

Mox etiam Lemures animas dixere silentum?
Hic sensus verbi: vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausere diebus,
Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora quæ nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt,
Mense malum Maio nubere vulgus ait.
Sed tamen hæc tria sunt sub eodem tempore festa,
Inter se nulla continuata die.

QUorum si medio Boeoton Oriona quæres;
Falsus eris, signi causa canenda mihi est.
Juppiter, & lato qui regnat in æquore frater,
Carpebant socias Mercuriusque vias.
Tempus erat, quo versa jugo referuntur aratra,
Et pronus saturæ lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyreus angusti cultor agelli
Hos videt exiguam habet ut ante casam.
Atq; ita, longa via est, nec tempora longa supersunt,
Dixit, & hospitibus janua nostra patet.
Addidit & vultum verbis: iterumque rogavit.
Parent promissis: dissimulant{que} deos.
Tecta senis subeunt nigro deformia fumo;
Ignis in hesterno stipite parvus erat
Ipse genu nixus flammas excussit ab aura,
Et pronis quassas comminuitque faces.
Stant calices, minor inde fabas, olus alter habebat:
Et spumat testu pressus uterque suo.
Dumque mota est, tremula dat vina rubentia dextra
Accipit æquoreus pocula prima deus.
Quæ simul exhausit, Ea nunc libet ordine, dixit,
Juppiter, audito pauperis ille Jove.
Ut tetigit animus, cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bovem;
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
Promit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam
Sic quoque non altis incubuere toris.
Nunc dape, nunc posito mensa nituere Lyæo.
Terra cubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis, si quid fert impetus opta:
Omne fere placidi verba fuere senis:
Cura fuit conjux prima mihi cara juventa
Cognita: nunc ubi sit quæritis: urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi sola fruere meo.
Et dixi, & fervo, sed enim diversa voluntas
Est mihi: nec conjux, sed pater esse volo.
Annuerant omnes: omnes ad terga juvenci
Confiterant, pudor est uberiora loqui.

Tunc ſuprinjecta texere madentia terra.
Jámque decem menſes: & puer octus erat,
Hunc Hyreus, quia ſic genitus, vocat Urionа.
Perdidit antiquum littera prima ſonum,
Creverat immenſum, comitem ſibi Delia ſumpſit,
Ille deæ cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta deorum:
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus: fuit impetus illi
Curva gemelliparæ ſpicula ferre deæ.
Obſtitit Orion, Latona nitentibus aſtris
Addidit: & Meriti præmia, dixit, habe.
Sed quid & Orion, & cætera ſidera mundo
Cedere feſtinant, nóxque coactat iter?
Quid ſolito citius liquido ſubit æquore tollit
Candida Lucifero præveniente dies?
Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabat;
Mars venit, & veniens bellica ſigna dedit:
Ultor ad ipſe ſuos cœlo deſcendit honores,
Templáque in auguſto conſpicienda foro.
Et deus eſt ingens, & opus debebat in urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna gigantei hæc ſunt delubra trophæis,
Hinc fera Gradivum bella movêre decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe laceſſet:
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perſpicit armipotem operis faſtigia ſummi;
Et probat invictos illa tenere deos.
Perſpicit in foribus diverſa tela figuræ.
Armáque terrarum miſſa victa ſuo.
Hinc videt Æneân onerátum pondere cæro,
Et tot Juleæ nobilitatis avos:
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem;
Claráque diſpoſitis facta ſubeſſe viris.
Spectat & Auguſto prætextum nomine templum,
Et viſum lecto Cæſare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, jam pia ſuſtulit arma.
A tantis princeps inchoandus erat.
Ille manus tendens inſtantí militе juſto,
In conjuratos talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater eſt, Veſtæque ſacerdos
Auctor, & ulciſci nomina utrumque paro;
Mars adſis: & ſatia ſcelerato ſanguine ferrum.
Stétque favor cauſæ pro meliore tuæ.
Templa feres, & me victore vocaberis Ultor,
Voverat: & ſuſo lætus ab hoſte redit.
Nec fatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Martis,
Perſequitur Parthi ſigna retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis,
Et circumfuſo invia flumínibus.

Addiderant animos Crassorum funera genti,
Cum periit miles, signáque dúxque simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat,
Románæque aquilæ signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres & longi dedecus ævi
Sustulit, agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ,
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe, refers aliquas: victos quoque porrigis arcus,
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Ritè Deo templúmque datum, nomènque Bisultor:
Emeritus voti debita solvit honor,
Sollemnes ludos Circi celebrate Quirites:
Non visa est fortem scena decere deum.
PLeiadas adspicies omnes, totúmque sororum
Agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
Tunc mihi non dubiis auctoribus incipit æstas,
Et tepidi finem tempora veris habent.
IDibus ora prior stellantia tollere taurum
Indicat: huic signo fabula nota subest.
Præbuit, ut taurus, Tyriæ sua terga puellæ
Juppiter, & falsa cornua fronte tulit.
Illa jubam dextra, læva retinebat amictus,
Et timor ipse novi causa decoris erat.
Aura sinus implet: flavos movet aura capillos,
Sidoni sic fueras adspicienda Jovi.
Sæpè puellares subduxit ab æquore plantas,
Et metuit tactus assilientis aquæ:
Sæpè deus prudens tergum demisit in undas;
Hæreat ut collo fortius illa suo.
Littoribus factis stabat sine cornibus ullis
Juppiter: inque deum de bove versus erat.
Taurus init cœlum: te Sidoni Juppiter implet:
Pársque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii signum Phariam dixere juvencam,
Quæ bos ex homine est, ex bove facta dea.
Tunc quoque priscorum virgo simulacra virorum
Mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies fenos qui credidit annos
Missa neci; sceleris crimine damnat avos.
Fama vetus, tunc cùm Saturnia terra vocata est;
Talia fatidici dicta fuisse senis:
Falcifero cubata seni duo corpora gentes
Mittite, quæ Tuscis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva; quotánnis
Tristia Leucadio sacra peracta Deo.
Illum stramineos in aquam misisse Quirites
Herculis exemplo corpora falsa jaci

Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Tybri doce verum: tua ripa vetustior urbe est:
Principium ritus tu bene nosse potes.
Tybris arundiferum medio caput extulit alveo,
Raucáque dimovit talibus ora sonis:
Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas:
Pascebat sparsas utráque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tyberim noruntq; timéntque;
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi sæpè refertur:
Ille meas remis advena torsit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achivâ:
Albula si memini, tunc mihi nomen erat,
Excipit hospitio juvenem Pallantius heros:
Et tandem Caco debita pœna fuit,
Victor abit, secúmque boves Erythëida prædam
Abstrahit. at comites longiùs ire negant:
Magnáque pars horum desertis mansit in agris:
Montibus his ponunt spémque Laremque suum.
Sæpè tamen patriæ dulci tanguntur amore:
Atque aliquis moriens, hoc breve mandat opus:
Mittite me in Tyberim, Tyberinis vectus ut undis
Littus ad Inachium pulvis inanis eam.
Displicet hæredi mandati cura sepulchri:
Mortuus Ausonio conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago.
Ut reperat Graias per freta longa domos.
Hactenus: & vivo subiit rorantia saxo.
Antra: leves cursum sustinuistis aquæ.

CLare nepos Atlantis ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleias una Jovi:
Pacis & armorum superis imisque deorum
Arbiter, alato, qui pede carpis iter,
Læte lyræ pulsu, nitida quoque læte palæstra,
Quo didicit cultè lingua docente loqui.
Templa tibi posuere patres spectantia circum
Idibus, ex illo est hæc tibi festa dies.
Te quicumque suas profitentur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogant,
Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator, & urna
Purus suffusa, quam ferat, haurit aquam.
Uda sit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita dicere voce preces:
Ablue præteriti perjuria temporis, inquit:
Ablue præterita perfida verba fide.

Sive ego te fecí teſtem, falſove citavi
Non auditurí numina vana Jovis.
Sive deum prudens alium divámque fefelli;
Abſtulerint celeres improba verba Noti:
Et pereant veniente die perjuria nobis:
Nec curent ſuperi, ſi qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro,
Et face, ut emptori verba dediſſe juvet.
Talia Mercurius poſcentes ridet ab alto,
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boves.
AT mihi pande precor multò meliora petenti
In geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic ego reſpondi cauſam mihi ſideris hujus.
Cauſam facundo reddidit ore deus:
Abſtulerant raptas, Phœben Phœbeſque ſororem,
Tyndaridæ fratres hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetúntque ſuas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant; illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex cauſa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidæ curſu potuere ſequentes:
Sed Viſum eſt celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnæ.
Conſtiterant illo nomina fida loco.
Pectora transjectus Lynceo Caſtor ab enſe,
Non exſpectato vulnere preſſit humum.
Ultor adeſt Pollux: & Lyncea perforat haſta,
Qua cervix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas, vixque eſt Jovis igne repulſus:
Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Jámque tibi Pollux cœlum ſublime patebat,
Cum, Mea, dixiſti percipe verba pater:
Quod mihi das cœlum, partire duobus:
Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alterna fratrem ſtatione recepit;
Utile ſollicitæ fidus utrumque rati.
Ad Janum redeat, qui quærit Agonia quid ſint:
Quæ tamen in faſtis hoc quoque tempus habent.
Nocte ſequente diem canis Erigonetus exit.
Eſt alio ſigni reddita cauſa loco.
PRoxima Vulcani lux eſt: quam Luſtria dicunt.
Luſtrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
Uſtrinum inde notis locus eſt, quibus ordine lectis
Vel mos ſacrorum, vel fuga regis loceſt.
NEc te prætereo populi Fortuna potentis
Publica; cui templum luce ſequente datum eſt.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Jovi fulvæ roſtra videbis avis.

Auferet

AUferet ex oculis veniens aurora Booten:
Continuáque die ſidus Hyantis erit.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM LIBER VI.

HIc quoque menſis habet dubias in nomine cauſas.
Quæ placeãt, poſitis omnibus ipſe leges.
Facta canam ſed erunt qui me finxiſſe loquentur;
Nulláque mortali numina viſa putent.
Eſt Deus in nobis: agitante calescimus illo,
Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.
Fas mihi præcipuè vultus vidiſſe deorum:
Vel quia ſum vates, vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum ſecretus ab omni
Voce locus, ſi non obſtreperetur aquis.
Hic ego quærebam cœpti quæ menſis origo
Eſſet, & in cura nominis hujus eram.
Ecce deam vidi, non quas præceptor arandi
Viderat; Aſcræas cùm ſequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquoſæ vallibus Idæ
Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
Hæc erat (agnovi) quæ ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitóque animum pallore fatebar.
Tunc dea quos fecit, ſuſtulit ipſa metus:
Namque ait, ô vates, Romani conditor anni,
Auſe per exiguos magna referre modos.
Jus tibi feciſti numen cœleſte videndi,
Cùm placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,
Junius à noſtro numine nomen habet.
Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
Fratre magis dubito glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
Feci, Saturni ſors ego prima fui.

A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est;
Hæc illi à cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis,
Junctáque Tarpeio sunt mea templa Jovi.
An potuit Maio pellex dare nomina mensi,
Hic honor in novis invidiosus erit?
Cur igitur regina vocor, princepsque dearum?
Aurea cur dextræ sceptra dedere meæ?
An facient mensem luces, Lucináque ab illis
Dicar, & à nullo nomina mense traham?
Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
Ingenus Electræ, Dardaniamque domum.
Causa duplex iræ. rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idæo judice victa mea est.
Pœniteat quòd non fovi Carthaginis arces,
Cùm mea sint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium, Junonicolasque Falisços,
Quos ego Romanis succubuisse tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior ulla est:
Hic color: hic teneo cum Jove templa mea.
Ipse mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit
Hæc tibi: tu pollens urbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur: centum celebramur in aris,
Nec levior quovis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantūmodo præstat honorem
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
Et populus Laurens Laviniúmque meum:
Est illic mensis Junonius (adspice Tibur
Et Prænestinæ mœnia sacra deæ)
Junonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit: at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Juno. respeximus. Herculis uxor
Stabat: & in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere cœlo
Jusserit, invita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus:
Blandior: & partes pœne rogantis ago.
Réque mei juris malim tenuisse precando,
Et faveas causæ forsitan ipse meæ.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater & ut debet, cum Jove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis.
Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis Romane dedisti
Herculis uxori, posteritásque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis: hùc captas appulit ille boves.

Hic

Hic malè defensus flammis & dote paterna
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor: populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas:
Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est:
Hæc ætas bellum suadeat, illa gerat.
Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.
Junius est juvenum, qui fuit ante senum.
Dixit; & in litem studio certaminis issent,
Atque ira pietas dissimulata foret;
Venit Apollinea longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque ducis.
Hæc ubi narravit Tatium fortémque Quirinum.
Binâque cum populis regna coisse suis.
Et Lare communi socetos generósque receptos;
His nomen junctis Junius, inquit, habet.
Dicta triplex causa est, at vos ignoscite divæ,
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me, perierunt judice formæ
Pergama: plus lædunt, quam juvat una, duæ.

PRima dies tibi Carna datur, dea cardinis hæc est;
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires, obscurior ævo.
Fama: sed è nostro carmine certus eris.
Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni:
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Granem dixere priores)
Nequicquam multis sæpè petita procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat,
Nodosásque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen esse sororem
Credebant, nec erat Phœbe pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba:
Reddebat tales protinus illa sonos:
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris:
Si secreta magis ducis in antra sequar.
Credulus anteiit: frutices hæc nacta resistit:
Et latet, & nullo est invenienda modo.
Viderat hanc Janus: visæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha jubet quæri de more remotius antrum:
Utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta (videt Janus quæ post sua terga gerantur)
Nil agis: & latebras respicit ille tuas.
Nil agis en, dixit, nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu: téque potitus, ait:
Jus pro concubitu nostro tibi Cardinis esto.
Hoc pretium positæ virginitatis habe.
Sic fatus, spinam, qua triste, pellere posset
A foribus noxas (hæc sacra alba) dedit.

Sunt

Sunt avidæ volucres, non quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant: sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ:
Canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant puerosq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis hujus
Causa; quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves; seu carmine fiunt,
Næniáque in volucres falsa figurat anus;
In thalamos venere Procæ. Proca natus in illis
Præda recens avium quinque diebus erat:
Pectoráque exsorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni,
Et rigido sectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet seris, quas nova læsit hiems.
Pervenit ad Granen: & rem docet illa, Timorem
Pone, tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas, flebant materque paterque:
Sistite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, & aquæ medicamen habebant:
Extáque de porca cruda bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aves extis puerilibus, inquit.
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, prosecta sub æthera ponit:
Quique adsint sacris respicere illa vetat,
Virgáque Junalis de spina sumitur alba:
Quâ lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post illud neque aves cunas violasse feruntur:
Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pingula cur illis gustentur larda Kalendis,
Mistáque cum calido sit faba farre, rogas?
Prisca dea est: alituque cibis, quibus antè solebat:
Nec petit adscitas luxuriosa dapes:
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat:
Ostreáque in conchis tuta fuere suis;
Nec Latium norat, quam præbet Ionia dives:
Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet avis:
Et præter pennas nihil in pavone placebat:
Nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant:
Terra fabas tantùm duráque farra dabat.

Quæ

Quæ duo, mista simul sextis quicunque Kalendis
Ederit, huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.
Antè domus Manli fuerat: qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene; di magni, pugna cecidisset in illa
Defensor solii Juppiter alte tui.
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni:
Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est: quem prospicit extra
Appositum dextræ porta Capena viæ.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur:
Cum penè est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominum monumenta patet, si quærimus astra,
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.
POstera lux Hyadas taurinæ cornua frontis
Evocat: & multa terra madescit aqua.
MAne ubi bis fuerit, Phœbúsque iteraverit ortus
Factáque erit posito rore bis uda seges;
Hæc sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur: & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit; lumine captus erat.
Prospicit à tergo summum brevis area circum,
Est ubi non parvæ parva columna notæ.
Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti
In regem & gentes, cùm placet arma capi.
ALtera pars circi custode sub Hercule tuta est:
Quod deus Euboico carmine munus habet:
Muneris est tempus qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quæris, Sylla probavit opus.
QUærebam Nonas Sanco, Fidióne referrem,
An tibi Semo pater: tunc mihi Sancus ait:
Cuicumque ex istis dederis, ego munus habebo.
Nomina terna fero: sic voluere Deæ.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inque Quirinali constituere jugo.
ESt mihi sitque precor nostris diuturnior annis
Filia: qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cùm vellem genero dare; tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tunc mihi post sacras monstratur Junius Idus
Utilis & nuptis, utilis esse viris.
Primáque pars hujus thalamis aliena reperta est.
Nam mihi sit conjux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tybris aquis;

Non

Non mihi detonſo crinem depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum, quamvis Jovis ille ſacerdos,
Quamvis perpetua ſit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum pura veſte nitebit humus.
TErtia poſt Nonas removere Lycaona Phœbe
Fertur: & à tergo non habet urſa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Aſpicere; & dici lubrice Tybri tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis æra recurva cibis.
MEns quoq; numen habet. Menti delubra vidimus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne rebellabas, & letho Conſulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cùm Menti vota Senatus
Suſcipit: & melior protinus illa venit.
Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
Illa dies, qua ſunt vota ſoluta Deæ.
VEſta fave, tibi nunc operata reſolvimus ora:
Ad tua ſi nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram, cœleſtia numina ſenſi,
Lætáque purpurea luce refulcit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te dea: nec fueras adſpicienda viro.
Sed quæ neſcieram, quorúmque errore tenebar,
Cognita ſunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam:
Cum flammæ cuſtos æde recepta dea eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære nitent: ſtipula tunc tecta virebant;
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus; qui ſuſtinet atria Veſtæ;
Tunc erat intonſi regia magna Numæ.
Forma tamen templi quæ manet, antè fuiſſe
Dicitur: & formæ cauſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, & terra: ſubeſt vigil ignis utrique,
Significant ſedem terra focúſque ſuam.
Terra pilæ ſimilis nullo fulcimine nixa:
Aëre ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem,
Quique premat partes angulus omnis abeſt.
Cúmque ſit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plúſve minúſve latus:
Ne convexa foret, parti vicinior eſſet:
Nec medium terræ mundus haberet onus.

Arte

Arte Syracuſia ſuſpenſus in aere clauſo
Stat globus immenſi parva figura poli:
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
Terra: quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus, à pluvio vendicat imbre tholus.
Cur ſit virginibus, quæris, dea culta miniſtris?
Inveniam cauſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Junonem memorant Cererémque creatas
Semine Saturni tertia Veſta fuit.
Utraque nupſerunt: ambæ peperiſſe feruntur:
De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine læta miniſtra
Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtã quam vivam intellige flammam.
Natáque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis amat.
Eſſe diu ſtultus Veſtæ ſimulacra putavi:
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Veſta nec ignis habent.
Stat vi terra ſua: vi ſtando Veſta vocatur.
Cauſáque per Graii nominis eſſe poteſt.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus;
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Huc quoque veſtibulum dici reor, inde precando
Dicimus, ô Veſta, quæ loca prima tenes.
Ante focos olim ſcamnis conſidere longis
Mos erat: & menſæ credere adeſſe deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ ſacra Vacunæ,
Ante Vacunales ſtántque ſedéntque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetuſto:
Fert miſſos Veſtæ pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet aſellis,
Et velant ſcabras florida ſerta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni,
Et fornacali ſunt ſua ſacra deæ.
Suppoſitum cineri panem focus ipſe parabat,
Stratáque erat tepido tegula quaſſa ſolo.
Inde focum ſervat piſtor, dominámque focorum,
Et quæ pumiceas verſat aſella molas?
Præteream? referámne tuum rubicunde Priape
Dedecus? eſt multi fabula plena joci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona,
Convocat æternos ad ſua feſta deos.
Convocat & Satyros, & ruſtica numina Nymphas.
Silenus, quamvis nemo vocarat, adeſt.

Nec

Nec licet, & longum est: epulas narrare deorum?
In multo nox est pervigilata mero.
Di temerè errabant; in opacæ vallibus Idæ
Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta jacet, placidámque capit secura quietem,
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos, Nymphásque deásque,
Captat, & errantes fertque refértque pedes.
Adspicit & Vestam. dubium est Nymphamne putarit,
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
Spem capit obscœnam, furtimque accedere tentat,
Et fert suspensos corde micante gradus.
Forte, senex quo vectus erat Silenus, asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.
Ibat ut inciperet longi deus Hellespontî;
Intempestivo cum rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit dea, convolat omnis
Turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsacus hoc animal solita est mactare Priapo:]
Hinc asini flammis indicis exta damus:
Quem tu diva memor de pane monilibus ornas.
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Pistoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obsidio jam diuturna famem:
Juppiter ad solium superis regale vocatis:
Incipe, ait Marti: protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen ut referam breviter mala juncta pudori
Exigis: Alpino Roma sub hoste jacet.
Hæc est cui fuerat promissa potentia rerum:
Juppiter hanc terris impositurus eras.
Jámque suburbanos, Etruscáque contudit arma:
Spes erat in cursu: nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos arata per atria picta
Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
Sede, putant aliquos scilicet esse deos.
At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
Totque domos vestras obsidione premi;
Nil opus in cura scirent superesse deorum,
Et data sollicita thura perire manu.
Arque utinam pugnæ pateat locus; arma capessent,
Et si non poterunt exsuperare, cadent.

Nunc

Nunc inopes victus ignavâque fata timentes
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tunc Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
Vestâque pro Latio multa locuta suo est.
Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Juppiter, & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ desunt fruges superesse putentur,
Effice, nec sedes desere Vesta tuas.
Quodcumque est solidæ Cereris cava machina frangat,
Mollitâmque manu ducat in igne focus.
Jusserat & fratris virgo Saturnia jussis
Annuit: & mediæ tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor. increpat illos
Juppiter, & sacro, quid velit ore docet:
Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
Mittite quam minimè tradere vultis opem.
Somnus abit quærúntque novis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & jubeantur opem.
Esse Ceres visa est: jaciunt Cerealia dona.
Jacta super galeas, scutáque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit. hoste repulso,
Candida Pistori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar festis Vestalibus illuc,
Qua nova Romano nunc via juncta foro est:
Huc pede matronam nudo descendere vidi:
Obstupui tacitus, sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loco; jussúmque sedere
Alloquitur quatiens voce tremente caput.
Hic ubi nunc fora sunt adæ tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua Velabra solent in circum ducere pompas,
Nil præter salices cræssaque canna fuit.
Sæpè suburbanâ rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris
Nomen ab aversoceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat juncis & arundine densus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, & aquas sua ripa coërcet:
Siccáque nunc tellus, timos tamen ille manet.
Reddiderat causam: Valeas anus optima, dixi,
Quod superest, sit mollè sit omne tui.
Cætera jam pridem didici puerilibus annis,
Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuperrnova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Asiæ dives habebat opes.

Creditur armiferæ ſignum cœleſte Minervæ
Urbis in Iliacæ deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit, vidi templúmque locúmque.
Hoc ſupereſt illic: Palladá Roma tenet.
Conſulitur Smintheus; lucóque obſcurus opaco
Hos non mentito reddidit ore ſonos:
Ætheream ſervate deam: ſervabitis urbem:
Imperium ſecum transferet illa loci.
Servat, & incluſam ſumma tenet Ilus in arce;
Curáque ad hæredem Laomedontа venit
Sub Priamo ſervata parum. ſic ipſa volebas;
Ex quo judicio forma revicta tua eſt.
Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Ulyſſes,
Seu plus Æneas, eripuiſſe ferunt.
Auctor in incerto eſt. res eſt Romana: tuetur
Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere patres, quo tempore Veſta
Arſit, & eſt tectis obruta penè ſuis!
Flagrabant ſancti ſceleratis ignibus ignes,
Miſtáque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demiſſo crine miniſtræ:
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.
Provolat in medium, & magna, Succurrite, voce,
Non eſt auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea ſunt voto, ſed rapienda manu.
Me miſerum dubitatis, ait (dubitare videbat,
Et pavidas poſito procubuiſſe genu)
Haurit aquas, tollénſque manus, Ignoſcite, dixit,
Sacra vir intrabo non adeunda viro.
Si ſcelus eſt, in me commiſſi pœna redundet:
Sit capitis damno Roma ſoluta mei.
Dixit, & arripuit: factum dea rapta probavit,
Pontificiſque ſui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis ſacro ſub Cæſare flammæ:
Ignis in Iliacis nunc erit, eſtque focis.
Nullâque dicetur vittas temerare ſacerdos
Hoc duce: nec viva defodietur humo.
Sic inceſta perit: quia quam violavit, in illa
Conditur: & Tellus Veſtáque numen idem eſt.
Tum ſibi Collalco Brutus cognomen ab hoſte
Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miſcentur triſtia lætis,
Nec populum toto pectore feſta juvat.
Craſſus ad Euphraten aquilas, natúmque ſuóſque
Perdidit: & leto eſt ultimus ipſe datus.
Parthe quid exſultas? dixit dea, ſigna remittes:
Quique necem Craſſi vindicet, ultor erit.

At simul auritis violæ dementur asellis,
Et Cereris fruges aspera saxa terent;
Navita puppe sedens Delphina videbimus, inquit,
Humida cum pulso nox erit orta die.
Jam Phryx à nupta quereris Tithone relinqui,
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite bonæ matres (vestrum Matralia festum)
Flaváque Thebanæ reddite liba deæ.
Pontibus & magno juncta est celeberrima circo
Area: quæ posito de bove nomen habet:
Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti
Sceptriferas Servi templa dedisse manus:
Quæ dea sit: quare famulas à limine templi
Arceat (arcet enim libáque tosta petit:)
Bacche racemiferos hedera redimite capillos,
Si domus illa tua est, dirige vatis opus.
Arserat obsequio Semele Jovis: accipit Ino
Tepuer: & summa sedula nutrit ope.
Intumuit Juno, rapta quod pellice natum
Educet. at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, sed imagine falsa:
Túque cadis patria parve Learche manu.
Mœsta Learchea mater tumulaverat umbras,
Et dederat miseris omnia justa rogis.
Hæc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
Prosilit: & cunis te Melicerta rapit.
Est spatio contracta brevi, freta bina repellit,
Unáque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis,
Et secum è celso mittit in alta jugo.
Excipit illæsos Panope centúmque sorores;
Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palæmon,
Vorticibus densis Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semele, Stimeléne vocetur;
Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret: Arcadas esse
Audit, & Evandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis lasidiosa sonis;
O nimium faciles, à toto pectore captæ,
Non venit hæc vestris hospes amica choris.
Fraude petit: sacrique parat cognoscere ritum,
Quo possit pœnam pendere, pignus habet.
Vix bene desierat, complent ululatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis;
Injiciúntque manus, puerúmque avellere pugnant,
Quos ignorat adhuc, invocat illa deos;

Dique virique loci, miseræ succurrite matri.
Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas;
Audit, & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabat,
Turpia fœmineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim præsentia nati
Continet; & furiis in scelus isse pudet.
Rumor, ut est velox agitatis pervolat alis,
Estque frequens Ino nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos
Traditur, & subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis Matralibus; illa
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, O vates venientia fata refigna,
Qua licet: hospitiis hoc precor adde meis.
Parva mora est: cœlum vates ac numina sumit,
Fitque sui toto pectore plena dei.
Vix illam subito posses cognoscere, tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Læta canam: gaude defuncta laboribus Ino,
Dixit, & huic populo prospera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit:
In nostris aliud sumite nomen aquis.
Leucothoë Graiis, Matuta vocabere nostris:
In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portumnum, sua lingua Palæmona dicet:
Este precor nostris æquus uterque locis.
Annuerat: promissa fides: posuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere quæritis? odit:
Principiumque odii, si finat illa, canam.
Una ministrarum solita est Cadmea, suarum
Sæpè sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit:
Hoc est cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret:
Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem mellus mandabitis illi.
Utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quò properas, memoraht dixisse, Rutuli?
Luce mea Marso consul ab hoste cades.

Exitus

Exitus accessit verbis; fluménque Theloni
Purpureum mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæsus eadem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctórque locúsque
Sed superinjectis quis latet iste togis?
Servius est (hoc constat enim) sed causa latendi
Discrepat: & dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtivos timidè profitetur amores,
Cœlestémque homini concubuisse pudet;
Arsit enim magno correpta cupidine regis.
Cæcáque in hoc uno non fuit illa viro:)
Nocte domum parva solita est intrare fenestra:
Unde Fenestellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos.
Oráque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus,
Donec eum positis occuluere togis.
Tertia causa mihi spatio majore canenda est:
Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia conjugio sceleris mercede parato.
His solita est dictis exstimulare virum:
Quid juvat esse pares te nostræ cæde sororis
Meque tui fratris, si pia vita placet:
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
Si nullum ausuri majus eramus opus.
Et caput & regnum factum est dotale parentis.
Si vir es, indictas exige dotis opes.
Regia res scelus est. socero cape regna necato,
Et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio privatus in alto
Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, & cædes, infirmáque vincitur ætas.
Sceptra gener socero rapta superbus habet.
Ipse sub Esquiliis, ubi erat sua regia, cæsus
Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feróxque vias.
Corpus ut adspexit, lacrymis auriga profusis,
Restitit, hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an exspectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
(Certa fides facti) dictus Sceleratus ab illa
Vicus, & æterna res ea pressa nota.
Post tamen hæc ausa est templã monumẽta parentis
Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquor.

Signum erat in solio residens sub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis opposuisse manum.
Et vox audita est, Vultus abscondite nostros,
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veste data tegitur: vetat hanc fortuna moveri:
Et sic è templo est ipsa locuta suo:
Ore revelato qua primum luce patebit
Servius, hæc posiri prima pudoris erit.
Parcite matronæ vetitas attingere vestes:
Sollemnes satis est voce movere preces,
Sitque caput semper Romano tectus amictu
Qui rex in nostra septimus urbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Námque pater Tulli Vulcanus, Ocrisia mater
Prænignis facie Corniculana fuit.
Hanc secum Tanaquil sacris de more peractis
Jussit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obscœni forma virilis
Aut fuit, aut visa est: sed magis illa fuit.
Jussa foco captiva sedet, conceptus ab illa
Servius à cœlo semina gentis habet.
Signa dedit genitor tunc cùm caput igne corusco
Contigit, inque comis flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica Concordia dedicat æde,
Livia, quam caro præstitit illa viro.
Disce tamen veniens ætas: ubi Livia nunc est,
Porcius immensæ tecta fuere domus.
Urbis opus domus una fuit: spatiúmque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata solo est nullo sub crimine regni,
Sed quia luxuria visa nocere sua est.
Sustinuit tantas operum subvertere moles,
Tótque suas hæres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura, & sic exempla parantur;
Cum judex alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam dicere possis.
Idibus invicto sunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores,
Nunc ades, ô cœptis flava Minerva meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in urbe?
Quid sibi personæ, quid toga longa volunt?
Sic erat: sic posita Tritonia cuspide dixit.
Possem utinam doctæ verba referre deæ!
Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat mœstis tibia funeribus.

Dulcis

Dulcis erat mercede labor: tempúſq; ſecutum eſt
Quod ſubito gratæ frangeret artis opes.
Adde quod Ædilis, pompa qui funeris irent,
Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant urbem, Tibúrque recedunt:
(Exſilium quodam tempore Tibur erat)
Quæritur in ſcena cava tibia: quæritur aris;
Ducit ſupremos nænia nulla toros.
Servierat quidam quantolibet ordine dignus
Tibure: ſed longo tempore liber erat.
Rure ſuo parat ille dapes, turbámque canorám
Convocat: ad feſtas convenit illa dapes.
Nox erat, & vinis oculique animique natabant;
Cum præ compoſito nuntius ore venit.
Atque ita. Quid ceſſas convivas ſolvere? dixit,
Auctor vindicta nam venit ille tuæ.
Nec mora, convivæ valido turbantia vino
Membra movent: dubii ſtántque labántq; pedes.
At dominus, Diſcedite, ait, plauſtróque morantes
Suſtulit; in paluſtro ſcirpea lata fuit.
Alliciunt ſomnos tempus, motúſque merámque,
Potáque ſe Tibur turba redire putat.
Jámque per Eſquillas Romanam intraverat urbem,
Et mane in medio plauſtra fuere foro.
Callidus ut poſſet ſpecie numeróque Senatum
Fallere, perſonis imperat ora tegi.
Admiſcetque alios; & ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis veſtibus eſſe jubet;
Sic reduces bene poſſe tegi: ne forte notentur
Contra collegæ juſſa redire ſui.
Res placuit; cultuque novo licet Idibus utí.
Et canere ad veteres verba jocoſa modos.
Hæc ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, habet tali mea nomine feſta;
Eſtque ſub inventis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo
Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: faciem liquidis referentibus undis
Vidi, & virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt, valeas mea tibia, dixi.
Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur: & uſum
Neſcit, & afflatum ſentit habere ſonum.
Et modo demittit digitos, modo concipit auras:
Jámque inter Nymphas arte ſuperbus erat.
Provocat & Phœbum: Phœbo ſuperante pependit:
Cæſa receſſerunt à cute membra ſua.

Sum tamen inventrix auctorq; ego carminis hujus:
Hoc est cur nostros ars colis ista dies.
TErtia lux veniet, qua tu Dodona Thyene
Stabis Agenoreæ fronte videnda bovis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ
Tybri per Etruscas in mare mittis aquas.
SI qua fides ventis, Zephyro date carbasa nautæ:
Cras veniet vestris ille secundus aquis.
AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos stella serena polos;
Tollet humo validos proles Hyrea lacertos:
Continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos Æquosque fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Unde suburbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niveis Posthume victor equis.
JAm sex, & totidem luces de mense supersunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt:
Cœpit Aventina Pallas in arce coli.
JAm tua Laomedon oritur nurus: ortáq; noctem
Pellit, & è pratis cana pruina fugit:
Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur
Tunc, cum Romanis Pyrrhe timendus eras.
HUnc quoq; cum patriis Galatea receperit undis
Plenáque securæ terra quietis erit;
Surgit humo juvenis telis affatus avitis,
Et gemino noxas porrigit angue manus,
Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei:
Devovit natum credulus ille suum.
Solliciti terrentur equi; frustráque retenti.
Per scopulos domi rum duráque saxa trahunt;
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratq; animam multum indignante Diana:
Nulla Coronides causa doloris ait.
Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam,
Et cedent arti triftia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
Tunc cum observatas augur descendit in herbas,
Usus & auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque sui Dictynna recessu
Celat: Aricino Virbius ille lacu est.
At Lachesis Clothóque dolent sua fila teneri,
Et fieri regni jura minora sui.

Jupiter

Juppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ noverat artis opem.
Phœbe quærebaris: Deus eſt: placare parenti;
Propter te, fieri quod vetat, ipſe facit.
NOn ego te, quamvis properabis vincere Cæſar,
Si vetat auſpicium, ſigna movere velim.
Sunt tibi Flaminius, Thraſymenáque littora teſtes
Per volucres æquos multa monere deos.
Tempora ſi veteris quæris temeraria damni;
Quartus ab extrema menſe bis ille dies.
POſtera lux melior ſuperat Maſaniſſa Syphacem.
Et cedit telis Haſdrubal ipſe ſuis.
TEmpora labuntur, tacitiſque ſeneſcimus annis,
Et fugiunt fræno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunæ fortis honores:
Poſt ſeptem luces Junius actus erit.
Ite, deam læti fortem celebrate Quirites:
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba,
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ juvenum convivia lintres,
Multáque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc; quia qui poſuit, de plebe fuiſſe
Fertur, & ex humili ſceptra tuliſſe loco.
Convenit & ſervis: ſerva quia Tullius ortus
Conſtituit dubiæ templa propinqua deæ.
ECce ſuburbana rediens male ſobrius æde,
Ad ſtellas aliquis talia verba jacit:
Zona latet tua nunc, & cras fortaſſe latebit:
Dehinc erit, Orion, adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus, dixiſſet eadem
Venturum tempus ſolſtitiale die.
LUcifero ſubeunte, lares delubra tulerunt,
Hic ubi ſit docta multa corona manu.
Tempus idem Statoris erit: quod Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
Cum data ſunt trabeæ templa Quirinæ tuæ,
TEmpus Juleis crás eſt natale Kalendis;
Pierides cœptis addite ſumma meis.
Dicite Pierides, quis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: ſic Clio: Clari monumenta Philippi
Adſpicis, unde trahit Martia caſta genus.
Martia ſacrifico deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit.
Par animo quoque forma ſuo reſpondit in illa;
Et genus, & facies, ingeniúmque ſimul.

Nec

Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris;
Laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi,
O decus ô sacra fœmina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctæ assensere sorores.
Annuit Alcides, increpuitque lyra.

FINIS.

SEX

SEX PRIORUM MENSIUM DIGESTIO EX SEX OVIDII FASTORUM LIBRIS EXCERPTA.

JANUARIUS.

A K. Jan. *Fano, Templa Jovi & Æsculapio consecrata in insula Tiberina.*
b iv.
c iii. *Cancer occidit.*
d Prid.
e Non. *Lyra oritur, tempestatem significat.*
f viii.
g vii.
h vi.
A v. *Agonalia: Delphinus oritur.*
b iv. *Media hiems.*
c iii. *Carmentalia: Futurnæ ædes in campo Martio dicata.*
d Prid.
e Id. *Jovi. Octavius Augustus dictus.*
f xix.
g xviii. *Carmentalia.*
h xvii. *Concordiæ templ. ab Fur. Camillo ex voto positum.*
A xvi. *Sol in Aquario.*
b xv.
c xiv.
d xiii.
e xii.
f xi.

g x. *Lyra occidit.*
h ix. *Leonis quæ est in pectore clara stella occidit.*
A viii.
b vii.
c vi. *Castori & Polluci temp. dedic. ad stagnum Futurnæ.*
d v.
e iv.
f iii. *Paci.*
g Prid. xxxi.

FEBRUARIUS.

h K. Febr. *Sospitæ templum constitutum. pluviæ, interdum nives.*
A iv. *Lyra, & medius Leo occidunt.*
b iii. *Delphinus occidit.*
c Prid.
d Non. *Augustus Pater patriæ dictus. Aquarius oritur, Zephyrus flare incipit.*
e viii.
f vii.
g vi.
h v. *Veris initium.*
A iv.
b iii. *Arctophylax oritur.*
c Prid.
d Id. *Jovi Fauno in ins. Tiberina. Fabii à Veientibus interfecti.*
e xvi. *Corvus, Crater, & Anguis oriuntur.*
f xv. *Lupercalia.*
g xiv. *Venti per sex dies vehementius flant, Sol in piscibus.*
h xiii.
A xii. *Quirino templum, & sacra in colle Quir. constit. stultorum feriæ.*
b xi. *Feralia deæ Muciæ.*
c x. *Charistia cognatorum.*
d ix. *Terminalia.*
e viii.

f vii. *Regifugium, hirundinum adventus.*
g vi.
h v.
A iv.
b iii. *Equiria in campo Mart.*
c Prid. xxviii.

MARTIUS.

d K. Martii. *Mart. Junoni Lucinæ ædes in Esquiliis const.*
e vi.
f v. *Alter è Piscibus occidit.*
g iv.
h iii. *Arctophylax occidit. Vindemiator oritur.*
A Prid. *Augustus Pontif. Max. suscepit.*
b Non. *Vejovi ad asylum templ. const. Pegasus oritur.*
c viii. *Corona oritur.*
d vii.
e vi.
f v.
g iv.
h iii.
A Prid. *Equiria in campo Mart.*
b Id. *Jovi Annæ Perennæ. Julius Cæsar à conjuratis interfectus.*
c xvii. *Scorpius medius occidit.*
d xvi. *Liberalia. Milvius oritur.*
e xv. *Sol in Ariete.*
f xiv. *Minervæ Capæ in monte Cœlio Quinq.*
g xiii. *Quinquatrus.*
h xii. *Quinq.*
A xi. *Quinq.*
b x. *Quinq. Tubilustrium.*
c ix.
d viii. *Æquinoctium verum.*
e vii.
f vi.
g v.
h iv.

A iii. *Fano Concordiæ, Saluti. Paci.*
b Prid. *Luna in Aventino.*

xxxi.

APRILIS.

c K. Apr. *Veneri, Fortunæ virili. Scorp. occid.*
d iv. *Pleiades occidunt.*
e iii.
f Prid.
g Non. *Megalesia.*
h viii. *Fortunæ Publ. ædes dicata in colle Quir.*
A vii.
b vi. *Ludi, quòd hoc die Imperator Cæsar Jubam regem devicit. Libra occidit, dies pluvius, Orion occidit.*
c v. *Cerealia.*
d iv.
e iii.
f Prid.
g Id. *Jovi Victori, Libertati atrium constit.*
h xviii. *Venti & grando, Augustus ad Mutinam M. Antonium in fugam versit.*
A xvii. *Fordicidia.*
b xvi. *Augustus ab exercitu Imp. appellatus. Hyades occidunt.*
c xv.
d xiv. *Ludi Circenses.*
e xiii. *Sol in Tauro.*
f xii.
g xi. *Palilia. Roma condita.*
h x.
A ix. *Vinalia Jovi, Veneri Erycinæ ad portam Collinam.*
b viii.
c vii. *Medium ver. Aries occidit. tempest. signif. Canis oritur. Rubigalia.*
d vi.
e v.
f iv. *Floralia. Vestæ in Palatio.*
g iii.
h Prid.

MAIUS.

A K. Maii. *Capella oritur, laribus præstitibus ara constituta. Bonæ deæ templum positum.*
b vi. *Argestes flare incipit, Hyades oriuntur.*
c v. *Centaurus oritur.*
d iv.
e iii. *Lyra oritur.*
f Prid. *Scorpius medius occidit.*
g Non.
h viii.
A vii. *Lemuria nocturna.*
b vi.
c v. *Lem. n. Orion occidit.*
d iv. *Marti Bisultori.*
e iii. *Lem. n. Pleiades oriuntur. Æstatis init.*
f Prid. *Taurus oritur. Scirpea Simulacra è ponte sublicio in Tiberim mittuntur.*
g Id. *Jovi, Mercurio ad circum.*
h xvii.
A xvi.
b xv.
c xiv. *Sol in Geminis.*
d xiii.
e xii. *Agonalia, Canis oritur.*
f xi.
g x. *Vulcano Tubilustria.*
h ix. *Q. Rex C F.*
A viii. *Fortunæ publicæ templi. positum. Aquila oritur.*
b vii. *Arctophylax occidit.*
c vi. *Hyades oriuntur.*
d v.
e iv.
f iii.
g Prid. xxxi.

JUNIUS.

h K. Jun. *Carnæ Junoni Monetæ templ. pos. Marti extra portam Capenam.*

Tem-

Tempestati templum constitutum. Aquila oritur.

A iv. *Hyades oriuntur cdies pluvius.*
b iii. *Bellonæ in circo Flaminio.*
c Prid. *Herculi custodi in circo Flam.*
d Non. *Fidio in colle Quirinali.*
e viii.
f vii. *Arctophylax occidit. Piscatorum feriæ & ludi in campo Martio.*
g vi. *Menti templ. const.*
h v. *Vestalia. Brutus ulteriorem Hispaniam vicit. Crassus à Parthis cum exercitu cæsus.*
A iv. *Delphin vesperi oritur.*
b iii. *Martialia. Rutilius à Marsis interfectus, & ab iisdem anno sequente Didius. Fortunæ, Concordiæ templum à Livia positum.*
c Prid.
d Id. *Jovi invicto. Quinquatrus minores.*
e xviii.
f xvii. *Hyades oriuntur.*
g xvi. *Zephyrus flat, Orion oritur.*
h xv. *Delphinus totus apparet. Æqui & Volsci à Postumo fugati.*
A xiv.
b xiii. *Sol in Cancro, Palladi in Aventino.*
c xii. *Summano, Opbiuchus oritur.*
d xi.
e x.
f ix. *Flaminius ad Thrasymenū à Pœnis victus.*
g viii. *Syphax à Masanissa superatus, Hasdrubal cæsus. Forti Fortunæ.*
h viii.
A vi. *Orionis zona oritur. Solstitium.*
b v. *Templ. larib constit. Jovi Statori.*
c iv. *Quirino.*
d iii.
e Prid. xxx.

FINIS.